

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annettuun lakiin säännökset ihmiskaupan uhreille annettavia palveluja ja tukitoimia toteuttavasta auttamisjärjestelmästä. Esityksen tavoitteena on tarpeellisen toimeentulon ja huolenpidon järjestäminen ihmiskaupan uhreille järjestämällä oikeudellista ja muuta neuvontaa, kriisiapua, tukipalveluja, sosiaali- ja terveyspalveluja sekä majoitus tai asuminen, toimeentulotuki, tulkkipalveluja ja muu tarpeellinen huolenpito. Lisäksi ehdotetaan, että eräät jatkuvan oleskeluluvan saaneet ihmiskaupan uhrin ja heidän perheenjäsenensä rinnastettaisiin laissa pakolaisiin.

Säännöksiä ihmiskaupan uhrien auttamisesta voitaisiin soveltaa henkilöön, jolle on annettu ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettu harkinta-aika tai jolle on myönnetty ulkomaalaislain 52 a §:n 1 momentissa tarkoitettu oleskelulupa taikka jonka muutoin voidaan olosuhteiden perusteella arvioida olevan ihmiskaupan uhri tai erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa. Auttamisjärjestelmä perustettaisiin valtioneuvoston hyväksymän ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman mukaisesti turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän yhteyteen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila.....	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	5
2.3. Nykytilan arviointi.....	8
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	9
3.1. Tavoitteet	9
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	10
4. Esityksen vaikutukset.....	12
4.1. Taloudelliset vaikutukset	12
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	12
4.3. Ympäristövaikutukset	12
4.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	12
5. Asian valmistelu	13
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	13
5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	13
5.3. Riippuvuus muista esityksistä.....	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	15
1. Lakiehdotusten perustelut	15
2. Voimaantulo	23
3. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	23
LAKIEHDOTUS.....	24
maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta	
annetun lain muuttamisesta.....	24
LIITE	29
RINNAKKAISTEKSTIT	29
maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta	
annetun lain muuttamisesta.....	29

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999, jäljempänä kotouttamislaki) säännökset ihmiskaupan uhreille annettavia palveluja ja tukitoimia toteuttavasta auttamisjärjestelmästä. Esitys perustuu valtioneuvoston 25 päivänä elokuuta 2005 hyväksymään ihmiskaupan vastaiseen toimintasuunnitelmaan (Ulkoasiainministeriön julkaisuja 18/2005). Toimintasuunnitelmassa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä asetettiin perustettavaksi turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän yhteyteen.

Valtioneuvoston toimintasuunnitelma painottaa ihmisoikeusperustaista ja uhrikeskeistä lähestymistapaa sekä sukupuoli- ja lapsinäkökulmaa. Toimintasuunnitelmassa painotetaan myös yhteistyötä ja moniammatillisuutta, ja uhrien auttamisen kohdalla edellytetään olemassa olevien palvelujärjestelmien käyttöä. Nämä näkökulmat on pyritty esityksessä ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon.

Auttamisjärjestelmällä on valtioneuvoston toimintasuunnitelmassa erityisesti ihmiskaupan vastaisen toiminnan uhrilähtöisyyden toteutumisen kannalta keskeinen osa. Uhrien auttamisjärjestelmä tukee myös rikollisten jäljittämistä ja syyttämistoimia luomalla uhreille paremmat edellytykset lähteä yhteistyöhön viranomaisten kanssa ja pysytellä erossa rikollisten vaikutuspiiristä. Auttamisjärjestelmällä on siis keskeinen merkitys sekä viranomaistoiminnan onnistumisen että haavoittuvassa asemassa olevien uhrien voimaantumisen ja uudelleen uhriutumisen ehkäisemisen kannalta.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Ihmiskaupan vastaiset toimet Suomessa pohjautuvat valtioneuvoston ihmiskaupan vastaiseen toimintasuunnitelmaan. Toimintasuunnitelmassa määritellään kattavasti eri hallinnonaloilla toteutettavat ihmiskaupan

vastaiset toimet Suomessa. Toimintasuunnitelmassa on otettu huomioon ihmiskaupan uhrien tunnistaminen, ihmiskaupan ehkäiseminen, ihmiskaupan uhrien auttaminen, ihmiskauppaan syyllistyneiden vastuuseen asettaminen sekä tiedon ja tietoisuuden lisääminen asiasta. Toimintasuunnitelma painottaa uhri- ja ihmisoikeusnäkökulmaa ja siinä huomioidaan myös kysynnän hillitseminen. Toimenpiteet koskevat useita hallinnonaloja, ne toteutetaan hallinnonaloittain, ja eri hallinnonalojen toimintaa koordinoimaan on toimintasuunnitelman mukaisesti asetettu ohjausryhmä.

Ihmiskaupan esiintymistä koskevien arvioiden mukaan sekä talouselämän työvoiman tarpeisiin että kaupalliseen seksiteollisuuteen suuntautuvat markkinat ovat kasvaneet koko maailmassa ja Euroopassa. Yksimielisyyttä ihmiskaupan uhrien määrästä ei ole, ja arviot vaihtelevat suuresti. Suomen osalta ei ole tutkimustietoon pohjautuvia arvioita, mutta Suomen ei voida arvioida olevan keskeisimpiä kansainvälisen ihmiskaupan alueita. Ilmiön tunnistamisen myötä on kasvavia viitteitä siitä, että Suomi toimisi kasvavassa määrin ihmiskaupan kauttakulkumaana ja jossain määrin myös kohdemaana.

Ihmiskauppaan kuuluu ilmiön monitahoisuus: ihmiskauppa tapahtuu seksiteollisuuden ja prostituution yhteydessä, mutta se voi liittyä myös pakkotyöhön tai muunlaisen työvoiman hyväksikäyttöön, naiskauppaan, lapsikauppaan tai elinkauppaan. Ihmiskaupan uhreiksi ajavia syitä ovat muun muassa köyhyys, epätasa-arvo sekä koulutus- ja työmahdollisuuksien puute.

Ihmiskaupan vastainen kansallinen lainsäädäntö on alkanut kehittyä vasta viime vuosina. Ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa sisällytettiin rikoslain (39/1889) vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun vuonna 2004. Rikoslaisissa mainitut ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan määritelmät noudattavat Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen (Palermion sopimus) lisäpöytäkirjan määritelmiä.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaan ihmiskaupasta tuomitaan se, joka käyttämällä hy-

väksi toisen riippuvaista asemaa tai turvaton tilaa, erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttämisestä hyväksi käyttämällä, maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa.

Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa valtaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän yllä mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään mainittua keinoa ei olisi käytetty. Myös yritys on rangaistava, ja ihmiskaupasta tuomitaan vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Tärkeistä ihmiskaupasta säädetään rikoslain 25 luvun 3 a §:ssä.

Ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa ja harkinta-aikaa koskevat säännökset on sisällytetty ulkomaalaislakiin (301/2004). Euroopan unionin neuvoston 29 päivänä huhtikuuta 2004 antaman direktiivin 2004/81/EY ihmiskaupan uhreille myönnettävästä oleskeluluvasta edellyttämät muutokset tulivat voimaan ulkomaalaislain muutoksella (619/2006) 31 päivänä heinäkuuta 2006. Ulkomaalaislain ihmiskauppamääritelmiä lähtee rikoslain määritelmän pohjalta. Edellä mainittuun direktiiviin pohjautuen ihmiskaupan uhriille voidaan myöntää oleskelulupa tutkinnallisista tai oikeuskäsittelyyn liittyvistä syistä, ja uhrielta edellytetään siteiden katkaisemista ihmiskaupasta epäiltyihin ja yhteistyötä viranomaisten kanssa. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevilta ihmiskaupan uhreilta ei kuitenkaan edellytetä yhteistyötä luvan myöntämisen perusteena.

Ihmiskaupan uhriksi epäillylle henkilölle voidaan antaa harkinta-aika, jonka kuluessa uhri voi toipua kokemuksistaan, saada neuvontaa siitä mitä yhteistyö viranomaisten kanssa hänelle käytännössä merkitsee, ja hän voi päättää siitä lähtee yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Oleskeluluvan saaneella ihmiskaupan uhrialla tulee hallituksen esityksen mukaan olla mahdollisuus saada tarvitta-

vaa suojelua, neuvontaa ja tukea uudelleen uhriutumisen ehkäisemiseksi. Harkinta-ajasta päättää kihlakunnan poliisilaitos tai rajatarkastusviranomaisena. Oleskeluluvan myöntää ensi vaiheessa Ulkomaalaisvirasto.

Lainsäädäntö ihmiskaupan uhrien auttamisesta ja ihmiskaupan uhreille annettavasta tuesta ja palveluista puuttuu. Ihmiskaupan uhrien auttaminen on ongelmallista, koska uhrit ovat pääsääntöisesti ulkomaan kansalaisia, joilla ei ole Suomeen oleskelulupaa tai Suomessa kotikuntaa. Erityisesti kauttakulkutilanteissa olevien uhreiksi epäiltyjen auttamismahdollisuuksia on vähän. On kuitenkin huomattava, että ihmiskaupan uhri voi olla myös Suomessa vakituisesti asuva henkilö, jolla on kotikunta Suomessa, ja jopa Suomen kansalainen.

Ihmiskaupan uhrin asema muistuttaa turvapaikanhakijan asemaa eli hän voi oleskella maassa ilman asianmukaista oleskelulupaa ja tarvitsee tukitoimia menettelyjen keston ajan. Ihmiskaupan uhri voi hakea myös turvapaikkaa, mutta pääsääntöisesti hän ei sitä ole hakenut eikä häntä myöskään pitäisi ohjata hakemaan turvapaikkaa. Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmä ei kuitenkaan vastaa ihmiskaupan uhrien auttamista koskeviin tarpeisiin, koska ihmiskaupan uhri on tai hänen arvioidaan olevan rikoksen uhri, jonka asemaan liittyy merkittäviä turvallisuusuuhkia. Myöskään palvelujen ja tukitoimien osalta turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmä ei vastaa tarpeisiin, koska turvapaikanhakijoille järjestetään ainoastaan vähimmäistason palvelut.

Ihmiskaupan uhreja on käytännössä muiden auttamismahdollisuuksien puuttuessa autettu turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän kautta valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa määritettyjen suuntaviivojen mukaisesti. Avun tarpeessa olevia on tullut esille useita. Auttamistyötä ovat koordinoineet valtion vastaanottokeskukset Joutsenossa ja Oulussa, ja toimijaverkosto on ulottunut valtionhallinnon viranomaisten ja kuntien lisäksi myös järjestöihin. Auttamisen kannalta keskeisistä toimijoista voidaan mainita muun muassa Pro-tukipiste ry., Ensi- ja turvakotien liitto sekä Rikosuhripäivystys. Auttamisen humanitaarisen ja uhrin oikeuksia tukevan merkityksen

lisäksi uhrien auttamista koskeva sääntely on tärkeää ihmiskaupparikoksen selvittämiseksi.

Koska kysymyksessä on uusi toimintamuoto, myös vastuunjako ja kustannusten korvaamisen mahdollisuus edellyttävät lainsäädännön luomista. Ihmiskaupan uhreille annettavien palvelujen ja tukitoimien toteuttamiseksi tehtävät muutokset sisällytettäisiin kotouttamislakiin. Kotouttamislaki koskee turvapaikanhakijoiden vastaanottoa ja tilapäistä suojelua saavia henkilöitä, mutta ei ihmiskaupan uhreja tai muita erityisryhmiä. Myöskään lain pakolaisia koskevia säännöksiä ei voi nykyisellään ulottaa jatkuvan oleskeluluvan saaneisiin ihmiskaupan uhriin eikä uhrien perheenjäseniin tai muihin omaisiin, vaikka näillä olisi ollut perheside uhrin kanssa jo ennen tämän Suomeen tuloa.

Eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välinen tiedonkulku on tarpeen järjestää sekä uhrien auttamisen ja suojelun näkökulmasta että ihmiskauppatapauksen selvittämiseksi. Kotouttamislaissa säädetään nykyisin tietojen luovuttamisesta viranomaiselle turvapaikanhakijoiden osalta. Ihmiskaupan uhrin ehdotetaan sisällytettäväksi myös tietojen luovuttamista koskeviin lainkohtiin.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Ihmiskauppa on yleinen ja maailmanlaajuinen ilmiö, mutta arviot uhrien määrästä vaihtelevat suuresti. Esimerkiksi Yhdysvaltain ulkoministeriön tuoreimman arvion mukaan kansainvälisen ihmiskaupan uhriksi joutuu vuosittain 800 000 – 900 000 henkilöä. Euroopan komission esittämän arvion mukaan kansainvälisen ihmiskaupan uhreja on vuosittain noin 700 000, joista läntiseen Eurooppaan suuntautuu joka vuosi jopa 120 000 tapaista. Myös IOM:n raportit esittävät samansuuntaisia lukuja vuosittaisen määrän ollessa täsmälleen sama kuin Euroopan komission arvioissa.

Näitä tietoja on kuitenkin pidetty myös ylisuurina osittain siksi, että ne perustuvat suurimmalta osalta samoihin aineistoihin. YK:n huume- ja rikosasiain toimiston UNODC:n raportti Trafficking in Persons Global Patterns vuodelta 2006 esittää ihmiskaupan laajuudesta paljon pienempiä lukuja.

Raportissa mainitut luvut perustuvat dokumentoituihin, toimenpiteisiin johtaneita tapauksia koskeviin tietoihin eivätkä sen vuoksi kata kaikkia tapauksia, ja luvut liikkuvat korkeintaan muutamissa sadoissa maata kohti.

Myöskään Suomen osalta ei ole olemassa tutkimustietoon pohjautuvia arvioita, mutta Suomi ei selvästikään ole keskeisimpiä kansainvälisen ihmiskaupan alueita. Viimeaikainen kehitys viittaa kuitenkin siihen, että Suomi näyttäisi toimivan yhä tärkeämpänä ihmiskaupan kauttakulkumaana ja jossain määrin myös kohdemaana. Kohdemaana Suomi voi toimia erityisesti lähialueilta järjestettävän prostituution yhteydessä tapahtuvassa ihmiskaupassa ja kauttakulkualueena varsinkin kasvavan Aasiasta tulevan liikenteen yhteydessä ilmenevässä ihmiskaupassa. Suomeen suuntautuvan tai Suomen kautta kulkevan ihmiskaupan määräksi on eri lähteissä arvioitu muutamia kymmeniä tai joitakin satoja tapauksia vuodessa.

Ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehitykseen vaikuttavat voimakkaasti monet kansainväliset sopimukset. Näistä keskeisimpiä ovat yleisten ihmisoikeussopimusten lisäksi erityisesti YK:n järjestäytyntä rikollisuutta koskeva yleissopimus (ns. Palermon sopimus) ja sen ihmiskaupaa koskeva lisäpöytäkirja sekä vuonna 2005 allekirjoitettavaksi avattu Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimus. Myös Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä ETYJ:issä on hyväksytty ihmiskaupan vastaisia asiakirjoja ja ihmiskaupan vastaista työtä koskeva toimintaohjelma. Lisäksi YK:n yleissopimuksella lapsen oikeuksista (SopS 60/1991) on merkityksensä alaikäisten ihmiskaupan uhrien kohdalla.

Euroopan unionin jäsenmaiden toimintaa ja lainsäädäntöä ohjaavat varsinaisesti lähinnä rikoksiin keskittyvä neuvoston ihmiskaupan torjuntaa koskeva puitepäätös 2002/629/YOS sekä neuvoston direktiivi 2003/81/EY oleskeluluvasta, joka myönnetään kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat ihmiskaupan uhreja tai jotka ovat joutuneet laittomassa maahantulossa avustamisen kohteiksi (ns. uhridirektiivi). Lisäksi EU:lla on vuonna 2005 laadittu ihmiskaupan vastainen toimenpideohjelma, jonka toteutuksesta Suomi suu-

relta osin vastaa puheenjohtajakaudellaan vuoden 2006 loppupuolella. Ohjelma sisältää myös uhrien auttamisen kehittämistä koskevia toimenpiteitä.

Edellä mainittu neuvoston direktiivi 2003/81/EY sisältää ihmiskaupan uhrien oleskeluoikeutta koskevien säännösten lisäksi uhrien auttamista koskevia säännöksiä. Direktiivi sisältää uhrien kohtelua koskevia vähimmäisvaatimuksia sekä ajalle ennen oleskeluluvan myöntämistä että ajalle oleskeluluvan myöntämisen jälkeen.

Aikana ennen oleskeluluvan myöntämistä jäsenvaltioiden on direktiivin 7 artiklan mukaan varmistettava, että asianomaisille kolmannen maan kansalaisille, joilla itsellään ei ole riittävästi varoja, taataan sellainen elintaso, että heidän on mahdollista tulla toimeen, samoin kuin kiireellisen sairaanhoidon saanti. Viranomaisten on otettava huomioon muita heikommassa asemassa olevien henkilöiden erityistarpeet, mukaan lukien tarvittaessa ja jos kansallinen lainsäädäntö niin edellyttää, psykologinen tuki. Jäsenvaltioiden on myös otettava asianmukaisesti huomioon asianomaisten kolmannen maan kansalaisten turvallisuutta ja suojelua koskevat tarpeet kansallista lainsäädäntöä noudattaen, tarjottava asianomaisille kolmannen maan kansalaisille tarvittaessa käännös- ja tulkkauksipalveluja sekä kansallisessa lainsäädännössä asetettujen ehtojen mukaisesti myöntää asianomaisille kolmannen maan kansalaisille maksutonta oikeusapua, mikäli siitä on säädetty.

Aikana oleskeluluvan myöntämisen jälkeen jäsenvaltioiden on 9 artiklan mukaan huolehdittava siitä, että oleskeluluvan haltija, jolla ei ole riittävästi varoja, saa ainakin edellä mainitun 7 artiklassa tarkoitettun kohtelun. Jäsenvaltioiden on annettava tarvittavaa lääketieteellistä tai muuta apua niille asianomaisille kolmannen maan kansalaisille, joilla ei ole riittävästi varoja ja joilla on erityistarpeita, kuten raskaana oleville naisille, vammaisille tai seksuaalisen tai muun väkivallan uhreille sekä, jos jäsenvaltiot käyttävät niille direktiivissä annettua mahdollisuutta, alaikäisille.

Jos jäsenvaltiot käyttävät niille direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa annettua mahdollisuutta ulottaa lainsäädäntö alaikäisiin, jäsenvalti-

oiden on direktiiviä soveltaessaan otettava 10 artiklan mukaisesti huomioon lapsen etu. Niiden on huolehdittava, että menettely on asianmukainen lapsen ikä ja kehitysaste huomioon ottaen. Ne voivat erityisesti pidentää harkinta-aikaa, jos katsovat tämän olevan lapsen edun vuoksi tarpeen. Jäsenvaltioiden on myönnettävä alaikäisille oikeus koulunkäyntiin samoin edellytyksin kuin jäsenvaltiot kansalaisille. Jäsenvaltiot voivat säätää, että tämä oikeus koskee ainoastaan yhteiskunnan kustantamaa opetusta.

Kun kyseessä on kolmannen maan kansalainen, joka on ilman huoltajaa tuleva alaikäinen, jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistuakseen hänen henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan sekä siitä, että hän tulee ilman huoltajaa. Niiden on myös tehtävä kaikkensa, jotta alaikäisen perhe voitaisiin löytää mahdollisimman pian, ja toteutettava viipymättä tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että alaikäinen saa kansallisen lainsäädännön mukaisen oikeudellisen edustajan, tarvittaessa myös rikosoikeudellisia menettelyjä varten.

Lisäksi direktiivin 11 artikla sääntelee uhrien oikeutta ansiotyöhön sekä ammatilliseen ja yleissivistävään koulutukseen. Artiklan mukaan jäsenvaltiot määrittävät säännöt, joiden mukaisesti oleskeluluvan haltijoilla on oikeus pääsyyn työmarkkinoille sekä ammatilliseen ja yleissivistävään koulutukseen. Tällainen pääsy rajoittuu oleskeluluvan voimassaoloaikaan. Työmarkkinoille sekä ammatilliseen ja yleissivistävään koulutukseen pääsyä koskevista edellytyksistä ja menettelyistä määräävät toimivaltaiset viranomaiset kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Direktiivin 12 artiklassa säädetään vielä, että asianomaisille kolmannen maan kansalaisille on myönnettävä pääsy jäsenvaltioiden, taikka valtioista riippumattomien järjestöjen tai yhdistysten, joilla on erityisjärjestelyjä jäsenvaltioiden kanssa, olemassa oleviin ohjelmiin tai järjestelmiin, joiden tarkoituksena on heidän palauttamisensa normaaliin sosiaaliseen elämään ja joihin sisältyy tarvittaessa ammattitaidon parantamiseen tarkoitettuja kursseja tai valmistamista tuettuun kotimaahan paluuseen. Jäsenvaltiot voivat järjestää erityisohjelmia tai -järjestelmiä asianomaisille kolmannen maan kansalaisille. Kun

jäsenvaltio päättää ottaa käyttöön ja toteuttaa tarkoitettuja ohjelmia tai järjestelmiä, se voi asettaa oleskeluluvan myöntämisen tai sen uusimisen ehdoksi mainittuihin ohjelmiin tai järjestelmiin osallistumisen.

Samoin perusteista huolimatta lainsäädäntö ja käytännöt eroavat Euroopan maiden välillä suuresti. Joissakin maissa uhrien auttaminen on viranomaisten järjestämää, kun taas useissa muissa maissa auttamistyötä tekevät järjestöt, jotka yleensä saavat toimintaansa julkista rahoitusta. Toisinaan auttamistyö on tarkkaan lainsäädännössä määriteltä ja toisinaan taas suhteellisen vapaasti toteutettua kansalaisjärjestöjen toimintaa. Myös lainsäädännön käytännön merkitys vaihtelee edelleen maittain.

Ruotsissa ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö laajennettiin vuonna 2004 koskemaan seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi myös työvoiman hyväksikäyttöä ja elinkauppaa. Auttamisjärjestelmä toimii sinänsä laajapohjaisesti: ihmiskaupan uhrien lisäksi myös muut rikoksen kohteeksi joutuneet ulkomalaiset voivat saada väliaikaisen oleskeluluvan rikostutkinnan ajaksi, ja tämän jälkeen oleskeluluvalla voi hakea jatkoa. Uhrien auttaminen on kuntien vastuulla. Taloudellinen tuki, asumisen tukeminen sekä terveydellinen ja oikeudellinen apu annetaan asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Ruotsissa on asetettu myös kansallinen raportointia, joka toimii poliisihallinnon alaisuudessa.

Norjassa valtio rahoittaa kansalaisjärjestöjen toteuttamaa uhrien auttamistyötä, johon sisältyy turvakoteja, tukea ja lääketieteellistä apua. Lisäksi maassa toimii ihmiskaupan uhreja tukeva auttava puhelin. Myös Tanskassa auttaminen tapahtuu kolmen järjestön kautta valtion tukemana. Apua tarjotaan sekä uhreiksi todetuille että epäillyille henkilöille, ja alaikäiset saavat itselleen edustajan. Uhreja ei rangaista laittomasta maahanmuutosta, mutta ongelmana on ollut paluun turvaaminen kiinni jäämistä seuraavan kotimaahan palauttamisen jälkeen.

Alankomaissa kynnys harkinta-aikaan on matala, ja poliisin myöntämää harkinta-aikaa perustellaan lakitekstissä rikostutkinnan edistämisen lisäksi myös uhrin toipumisella. Harkinta-aikana uhri saa järjestön kautta majoituksen ja tukihenkilön sekä taloudellista

tukea vastaanottokeskuksen kautta, ja hänellä on myös mahdollisuus avustukseen oikeusapua varten. Majoitus tapahtuu useimmiten turvataloissa, jotka eivät kuitenkaan ole ihmiskaupan uhreihin erikoistuneita. Järjestöjen rahoitus tulee monista eri kanavista, muun muassa terveysministeriöltä.

Vuonna 2005 mahdollisuus oleskelulupa laajennettiin Alankomaissa prostituution lisäksi myös työvoiman hyväksikäytön kohteeksi joutuneisiin henkilöihin. Väliaikainen oleskelulupa on käytännössä voimassa niin kauan kuin rikostutkimus tai oikeusprosessi kestävät. Käytännön ongelmia ovat olleet se, että harkinta-aikaan ei anneta riittäviä mahdollisuuksia ja se että oikeuskäsittelyn jälkeen pysyvien oleskelulupien saaminen on ollut hankalaa. Alankomaissa on hallituksen asettama kansallinen raportointia, jolla on omat taloudelliset ja henkilöstöresurssit sekä oikeus päästä tarvittaviin tietoihin.

Belgian lainsäädännössä on sekä ihmiskauppaa että ihmissalakuljetusta koskevat säännökset, ja säännökset koskevat sekä tunnistettuja että epäiltyjä uhreja. Poliisi tai sosiaaliturvavirasto ohjaavat epäillyt ihmiskaupan uhrin eteenpäin samalla kun pyritään selvittämään, onko kysymyksessä ihmiskaupparikos. Uhrien auttamista varten on jo vuonna 1995 perustettu kolme erikoistunutta ja moniammatillisesti toimivaa vastaanottokeskusta. Uurit voivat saada niistä terveydenhuoltoa, psykososiaalista ja hallinnollista ohjausta ja neuvontaa sekä oikeusapua. Oleskeluoikeus jakautuu kolmeen erilliseen jaksoon: lyhyen harkinta-ajan kuluessa (45 päivää) uurit voivat päättää lähtemisestä yhteistyöhön rikollisia vastaan tai paluusta kotimaahan. Tämän jälkeen oleskelu voi jatkua tutkinnan aikana tilapäisen oleskeluluvan ja myöhemmin myönnettävän pysyvän oleskeluluvan nojalla.

Saksassa ja Itävallassa uhrien auttaminen toteutetaan kansalaisjärjestöjen kautta. Saksassa liittovaltio ja osavaltiot tukevat yli 30 järjestön toteuttamaa työtä, johon sisältyy muun muassa hallinnollista ja oikeudellista neuvontaa, tulkkausta ja turvakotitoimintaa. Todistajina toimivat uurit saavat auttamisjärjestelmän kautta myös perusterveydenhuollon ja taloudellista tukea toimeentulon turvaamiseksi. Uudelleenintegroi- ja koulutushankkeet toteutetaan EU:n tukeman pro-

jektirahoituksen avulla. Itävallassa valtio tukee etupäässä merkittävimmän naisjärjestön kautta tapahtuvaa auttamistyötä. Järjestö tarjoaa oikeudellista, sosiaalista ja psykologista tukea ja neuvontaa sekä turvakotitoimintaa ja toimii yhteistyössä paluumaiden kansalaisjärjestöjen kanssa turvallisen paluun ja uudelleenintegroitumisen tukemiseksi.

Italiassa rikoslakia uudistettiin vuonna 2003 niin, että ihmiskauppa on määritelty erilliseksi rikokseksi. Ulkomaalaislain mukaan ihmiskaupan uhriksi todettu ulkomaalainen on oikeutettu väliaikaiseen oleskelulupa. Oleskeluluvan myöntämistä ei ole sidottu todistamiseen rikollisia vastaan, vaan tarvittavien tietojen antaminen poliisille riittää, ja tarkoituksena on myös vapautuminen hyväksikäytöstä. Väkivallan tai törkeän hyväksikäytön uhrit voivat hakeutua sosiaalisen avun ja uudelleenintegroinnin ohjelmaan. Tämän sosiaalisesti väyläksi kutsutun mahdollisuuden lisäksi on olemassa todistamiseen sidottu mahdollisuus, jota kutsutaan oikeudelliseksi väyläksi.

Ohjelmiin voi päästä sosiaaliviranomaisten, tiettyjen järjestöjen tai syyttäjänviraston kautta, ja poliisin myöntämän ensimmäisen oleskeluluvan aikana on harkinta-ajan kaltainen jakso. Osallistujilla on mahdollisuus sosiaalipalveluihin, koulutukseen, työnhakuun ja työskentelyyn. Uhrien suojele- ja tukiprojekteja toteuttavat rekisteröityneet järjestöt, joille myönnetään projektirahoitusta. Italiassa on mahdollisuus myös avustettuun vapaahoitoiseen paluuseen, jonka toteuttajana on IOM. Käytännön ongelmia on esiintynyt muun muassa siinä, että ilman asiakirjoja olevat ulkomaalaiset saatetaan määrätä poistumaan maasta ja siinä että oleskelulupien myöntämisessä on ollut joillakin alueilla viivettä. Italiassa ei ole kansallista raportoijaa, ja seurannassa ja tilastoinnissa on ollut puutteita.

2.3. Nykytilan arviointi

Lainsäädännön vähittäisestä kehittymisestä huolimatta ihmiskauppaan puuttuminen on koettu yleensä vaikeaksi: muun muassa tiedostamattomuus ja tiedon puute, uhrien tunnistaminen mukaan luettuna kauttakulkutapaukset, uhrien yhteistyöhalu ja mahdolli-

suudet yhteistyöhön, uhrien ja heidän omaistensa suojele, kansainvälisen rikollisuuden moniportaisuus sekä toimintavalmiuksien ja lainsäädännön puutteet ovat hankaloittaneet toimintaa myös Suomessa. Lisäksi ihmiskauppa on usein nähty laittoman maahanmuuton ja rikollisuuden eikä hyväksikäytön näkökulmasta ja pyritty lähinnä säätelemään ja rajoittamaan liikkuvuutta uhrien auttamisen jäädessä vähemmälle huomiolle. Ongelmana on aikaisempina vuosina ollut myös se, että mahdolliset ihmiskaupan uhrit on tuomittu esimerkiksi väärennösrikoksesta maahantulon yhteydessä tai heidät on käännytetty tulomaahan. Lainsäädäntö, kokemus ja toimintavalmiudet ovat kuitenkin vähitellen täydentyneissä.

Auttamisen näkökulmasta ihmiskaupan uhrit ovat väliinpuotoajan asemassa. Uhrin tunnistamisen jälkeen keskeistä on, että hänelle voitaisiin välittömästi tarjota majoitus, mahdollisuus palveluihin, sekä varmistaa hänen turvallisuutensa. Auttamistyössä alkuvaihe on kriittisin, ja se kytkeytyy välittömästi myös rikoksen tutkintaan ja mahdollisuuksiin selvittää tapaus. Vain uhrit, jotka tuntevat olonsa turvalliseksi, uskaltavat antaa tapauksesta tietoja.

Jos asianomaisella on kotikunta Suomessa, voi kunta järjestää tukipalvelut. Pääosin esillä olleissa tapauksissa ihmiskaupan uhreiksi epäillyillä ei kuitenkaan ole ollut Suomessa kotikuntaa. Erityisesti ongelmat korostuvat kauttakulkumatalla olevien rajalla pysäytettyjen osalta. Käytännössä kysymykseen saatavat tulla yksittäisten henkilöiden lisäksi myös isommat ryhmät. Tutkinta ja mahdollinen oikeusprosessi voivat viedä aikaa kuuksia. Ihmiskaupan uhrien majoituksen ja tukitoimien järjestämiselle on puitteet turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmässä.

Ihmiskaupan uhrien auttamisesta olisi säädettävä laissa. Vaikka tarpeellista uhrien suojele ja auttamista on käytännössä tilapäisesti järjestetty turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän kautta, viranomaisyhteistyön tehostamiseen ja parempaan yhteensovittamiseen, palvelujen oikeaan kohdentamiseen sekä kansalaisjärjestöjen osaamisen parempaan hyödyntämiseen on ilmennyt käytännön kokemusten perusteella suurta tarvetta. Väliaikaiset järjestelyt eivät ole riittäviä, eivätkä

ihmiskaupan uhrit ole turvapaikanhakijoita vastaavassa tilanteessa. Myöskään turvapaikanhakijoita koskeva vähimmäistason tuen antaminen ei vakavien rikosten uhriksi jou-tuneiden kohdalla riitä.

Uhrin auttamisella on myös oma humani-taarinen arvonsa, eikä auttamisen järjestämistä ja uhrin saattamista turvalliseen asemaan tule kytkeä siihen, saadaanko tätä kautta rikollisia vastuuseen. Esimerkiksi Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopi-mus ei edellytä auttamisen sitomista rikoksen selvittämiseen. Jos auttaminen sidotaan rikoslain mukaiseen tunnusmerkistöön ja tut-kinnan käynnistymiseen, on vaarana ettei auttamistyötä ja uhrin tukemista pystytä jär-jestelmästä huolimatta läheskään kaikissa ta-pauksissa toteuttamaan. Tämän vuoksi avun tarpeen tunnistamisen kynnyksen tulee olla lupaprosessia ja rikostutkintaa alhaisempi, ja uhrin täytyy voida toimia auttajien kanssa ilman pelkoa, jonka rikollisia vastaan toimi-minen tutkinnassa ja oikeusprosessissa voi aiheuttaa. Matalalla kynnyksellä tapahtuva auttaminen tukee tutkintaa ja oikeusprosessia parhaalla mahdollisella tavalla antamalla uh-rille jo varhaisessa vaiheessa riittävästi tukea ja suojaa.

Ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyy mahdollisuus saada ulkomaalaislain nojalla myönnetty oleskelulupa ja jäädä Suomeen. Tällöin henkilön tulisi voida siirtyä mahdol-lisimman nopeasti yhteiskuntaan ja työelä-mään kotouttavien toimenpiteiden piiriin. Ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin perusteella jatkuvan oleske-luluvan saaneiden ihmiskaupan uhrien rin-nastaminen kotouttamislaissa tarkoitettuun pakolaisten vastaanottoon varmistaisi koti-kunnan sekä kunnan järjestämät kotoutumista edistävät tukitoimet. Vastaavasti myös valti-on korvaukset asuinkunnalle olisi mahdollis-ta järjestää.

Valtaosa ihmiskaupan uhreista tai uhreiksi epäillyistä halunnee palata kotimaahansa tai heidän edellytetään palaavan. Asianmukaiset paluuta tukevat toimet tulisi järjestää samoin kuin mahdollinen seuranta.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Ihmiskaupan uhrit ovat kohdemaassa usein erityisen haavoittuvassa asemassa, ja ihmis-kaupan uhrien auttamista koskevat toimenpi-teet edesauttavat myös ihmiskaupan vastaista toimintaa yleensä. Auttamisjärjestelmän ta-voitteena on uhrin auttamisen lisäksi myös välillisesti auttaa rikollisten jäljittämistä ja syyttämistä sekä ehkäistä uudelleen uhriutu-mista. Perusperiaatteena on valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ihmisoikeus- ja uhriperusteinen näkökulma.

Esityksen tavoitteena on tarpeellisen toi-meentulon ja huolenpidon järjestäminen ih-miskaupan uhreille järjestämällä oikeudellis-ta ja muuta neuvontaa, kriisiapua, tukipalve-luja, sosiaali- ja terveyspalveluja sekä majoit-us tai asuminen, toimeentulotuki, tulkkipal-veluja ja muu tarpeellinen huolenpito. Ta-voitteeseen pyritään luomalla tarpeelliset ra-kenteet järjestelmän toimeenpanoa ja rahoit-tusta varten, järjestämällä moniammatillisen yhteistyön toteutukseen liittyvät vastuut, toimivallat ja tiedon kulku sekä hyödyntä-mällä mahdollisimman hyvin ja taloudellises-ti jo olemassa olevia palvelujärjestelmiä. Tarkoituksena on myös kansalaisjärjestöjen asiantuntemuksen hyödyntäminen ja vahvis-taminen.

Ehdotetussa laissa pyritään siihen, että ih-miskaupan uhrien auttaminen turvataan kaik-kien uhrien osalta huomioiden erilaiset taustat ja olosuhteet eri perustein uhrituneiden, vailla oleskelulupaa olevien, tilapäisellä oleskeluluvalla olevien, jatkuvaluonteisesti ja pysyvästi oleskelevien ja myös EU-kansalaisten tai Suomen kansalaisuuden omaavien uhrien osalta. Turvapaikanhakijoi-den vastaanottojärjestelmää kehitettäisiin yh-teensovittamaan ja järjestämään tarpeellisia toimenpiteitä. Ehdotuksen tarkoituksena on tukea myös kuntia kunnissa asuvien ja jatku-van oleskeluluvan saavien ihmiskaupan uhri-en auttamiseksi ja erityistarpeiden turvaami-seksi.

Esityksessä ehdotetaan, että avun tarpee-seen vastattaisiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa uhrien tavoitettavuuden ja usein

kiireellisen avun tarpeen vuoksi. Ihmiskaupan uhreiksi katsottaisiin ehdotetussa laissa henkilöt, jotka ovat ilmeisesti avun tarpeessa ihmiskaupan kohteeksi joutumisen vuoksi tai erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa. Uhrien auttamisjärjestelmän tavoitteena on osaltaan myös tukea ihmiskaupasta epäiltyjen jäljittämistä ja syytteesen asettamista luomalla uhreille paremmat edellytykset lähteä yhteistyöhön viranomaisten kanssa ja pysytellä erossa rikollisten vaikutuspiiristä.

Nopean avuntarpeen ja varhaisen puuttumisen vuoksi auttamisjärjestelmän piiriin pääsemiseksi ei ensi vaiheessa välttämättä edellytettäisi rikoslaissa ja ulkomaalaislaissa mainittujen edellytysten täyttymistä eikä rikostutkinnan alkamista, esitutkinnan valmistumista tai syytettä. Avuntarpeen kiireellisyyden ja tilanteiden monimuotoisuuden takia tämä on osoittautunut tähän mennessä ihmiskaupan uhriksi tai uhriksi epäiltyjen auttamisesta saatujen kokemusten perusteella tarpeelliseksi. Eroon pääseminen rikollisten vaikutuspiiristä tukee näkemystä, jonka mukaan esimerkiksi jo epäily ihmiskauppaan viittaavasta uhritumisesta olisi riittävä peruste palvelujärjestelmään sekä suojelu- ja auttamistoimintaan ohjaamista varten.

Varsinaisten uhrien lisäksi myös ihmiskaupparikoksen tutkinnassa todistajan asemassa oleva henkilö saattaa olla erityisen suojelun ja auttamisjärjestelmän palvelujen tarpeessa. Vaikka oleskelulupaa ei voi ulkomaalaislain mukaan myöntää todistajana toimimisen perusteella, Suomessa voi laillisesti oleskella henkilöitä, jotka toimivat ihmiskaupparikosta tutkittaessa todistajina ja ovat tämän vuoksi erityisen avun tarpeessa. Ensimmäisessä ihmiskauppoikeudenkäynnissä kesällä 2006 sekä tekijät, uhrit että todistajat olivat EU-kansalaisia.

Ihmiskaupan uhriksi myönnettävä oleskelulupa ja harkinta-aika tai uhrien auttamisjärjestelmän piiriin kuulumisen eivät estäisi mahdollisuutta hakea tarvittaessa kansainvälistä suojelua. Auttamisjärjestelmän piiriin kuuluva ihmiskaupan uhri voisi siis tapauskohtaisesti olla myös kansainvälistä suojelua, toissijaista suojelua tai tilapäistä suojelua saava henkilö.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi lakiin säännökset turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän yhteyteen perustettavan ihmiskaupan uhreille annettavia palveluja ja tukitoimia toimeenpanevan järjestelmän toteuttamiseksi. Auttamisjärjestelmän toimeenpanosta vastaisivat tähän erikseen nimettävät vastaanottokeskukset. Toiminta rahoitettaisiin pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevilta momenteilta.

Auttamisjärjestelmän piiriin ottamisesta ja järjestelmän piiristä poistamisesta tekisi päätöksen toimeenpanevan vastaanottokeskuksen johtaja. Hänen apunaan päätöksenteossa sekä auttamisjärjestelmän toimeenpanossa ja kehittämisessä toimisi työvoima- ja elinkeinokeskuksen nimittämä moniammatillinen arviointiryhmä, johon kuuluisi vastaanottokeskuksen johtajan lisäksi sosiaalihuollon ja terveydenhuollon asiantuntija sekä poliisin ja rajatarkastusviranomaisen edustaja.

Esityksen auttamisjärjestelmän piiriin ottamisesta voisi uhrin itsensä lisäksi tehdä vastaanottokeskus, muu viranomainen, auttamisjärjestelmään kuuluvan järjestö tai muu toimija taikka vastaanottokeskuksen johtajan harkinnan mukaan myös jokin muu taho. Viranomaisen tai järjestön olisi perusteltava, mihin ihmiskauppaepäily perustuu ja pyydetävä auttamisjärjestelmään uhriksi epäiltyltä henkilöltä suostumus esityksen tekemiseen. Poliisin, rajavartiolaitoksen ja Ulkomaalaisviraston aloitteesta ihmiskauppatutkinnan takia järjestelmään tulevat uhriepäilyt voitaisiin ottaa auttamisjärjestelmän piiriin erillistä perustelua.

Periaatteena olisi, ettei ketään ei voisi vastentahtoisesti ottaa auttamisjärjestelmään tai pitää auttamisjärjestelmän piirissä, ja päätöksenteossa toimittaisiin yhteisymmärryksessä uhrin kanssa. Tässä voitaisiin kuitenkin ottaa huomioon alaikäisten kohdalla mahdollinen tarve vasten omaa tahtoa tehtäviin päätöksiin. Vailla huoltajaa oleville alaikäisille uhreille määrättäisiin aina edustaja. Lisäksi näiden kohdalla saattaa olla tarvetta lastensuojelulaissa (683/1983) mainittujen suojelu- ja rajoitustoimenpiteiden käyttöön.

Ihmiskaupan uhriksi katsottaisiin henkilö, joka on ilmeisesti avun tarpeessa ihmiskau-

pan kohteeksi joutumisen vuoksi tai erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa. Säännöksiä ihmiskaupan uhrien auttamisesta voitaisiin soveltaa henkilöön, jolle on annettu ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettu harkinta-aika tai jolle on myönnetty ulkomaalaislain 52 a §:n 1 momentissa tarkoitettu oleskelulupa taikka jonka muutoin voidaan olosuhteiden perusteella arvioida olevan ihmiskaupan uhri tai erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa. Järjestelmään ottamista tai tuen saamista järjestelmän kautta ei rajattaisi ulkomaalaisiin tai kolmansien maiden kansalaisiin, koska uhri saattaa olla myös Suomen kansalainen tai Euroopan unionin jäsenmaan kansalainen. Järjestelmän toimeenpanosta vastaavat tahot huolehtisivat sekä ihmiskaupan uhrin että toimeenpanevan henkilöstön turvallisuudesta yhteistyössä poliisin kanssa.

Muun kuin poliisin, rajatarkastusviranomaisen tai ulkomaalaisviraston kautta järjestelmään tulevista henkilöistä ilmoitettaisiin viivytyksettä poliisille. Vastaanottokeskukset ja järjestöt huolehtisivat yhdessä siitä, että asiakkaita informoidaan järjestelmän piiriin tuleminen johtavan poliisille tehtävään ilmoitukseen ja harkintaan viranomaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä rikollisten vastuuseen saattamiseksi.

Järjestelmän piiriin ottaminen, siitä poistuminen ja avun tarpeen selvittäminen tapahtuisivat yksilöllisen arvioinnin pohjalta. Vastaanottokeskuksen johtajan tukena tässä toimisi työvoima- ja elinkeinokeskuksen asettama moniammatillinen arviointiryhmä. Uhrien palvelut toteutettaisiin valtion kustannusvastuulla vastaanottokeskusten, kansalaisjärjestöjen tai muiden julkisten tai yksityisten palveluntuottajien avulla.

Aikuisten asumisvaihtoehtoina toimisivat turvakodit sekä tuettu tai itsenäinen asuminen. Suuremmat ryhmät voitaisiin sijoittaa tilapäisesti Joutsenon vastaanottokeskukseen perustettavalle erilliselle osastolle. Ilman huoltajaa olevien alaikäisten asumisvaihtoehtoina toimisivat vastaanottokeskuksen yhteydessä toimiva ryhmäkoti tai sen tukiasumisyksikkö, nuorten tukiasunnot, lastensuojelulaitokset, perheryhmäkodit tai lasten huolenpitoon erikoistuneet vastaanottokeskukset.

Pääosan ihmiskaupan uhreista arvioidaan olevan vailla oleskelulupaa olevia ulkomaan kansalaisia. Ihmiskaupan uhri voisi olla myös Suomessa asuva henkilö, tällöin kotikunta vastaisi uhrien auttamisesta. Kunnalla olisi kuitenkin omasta esityksestään mahdollisuus saada korvausta työvoima- ja elinkeinokeskuksen kautta uhrille ihmiskaupan uhrin asemasta johtuvia erityispalveluita järjestettyään.

Lisäksi ehdotetaan, että mitä kotouttamislaissa säädetään pakolaisesta, sovellettaisiin myös henkilöön, joka on saanut jatkuvan oleskeluluvan ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin perusteella ja edellä tarkoitettun henkilön perheenjäsenenä. Jatkuvan oleskeluluvan saavien kolmansien valtioiden kansalaisten osalta ihmiskaupan uhrien vastaanoton kustannukset korvattaisiin tällöin kunnille valtioneuvoston päätöksellä pakolaisten palvelujen järjestämisestä vastaavalla tavalla.

Järjestelmän rahoitus ehdotetaan järjestettäväksi valtion talousarvion kautta sisällyttämällä rahoitus työministeriön hallinnonalalle pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevien kohtien yhteyteen. Rahoitus ohjautuisi vastaanottokeskuksiin työvoima- ja elinkeinokeskusten kautta, jotka huolehtisivat myös rahoituksen seurannasta.

Kansalaisjärjestöt ovat tehneet mittavaa työtä ihmiskaupan torjumiseksi ja ihmiskaupan uhrien auttamiseksi. Tämän työn jatkamiseksi ja toiminnan edelleen kehittämiseksi Raha-automaattiyhdistyksen avustaa kansalaisjärjestöjen tekemää ammatillista etsivää työtä ihmiskaupan uhreiksi joutuneiden henkilöiden ja muiden rikosten kohteeksi joutuneiden ulkomaalaisten parissa. Avustus tulisi suunnata myös ulkomaalaisille tarkoitettun puhelinpäivystyksen ja muiden kontaktikanavien kehittämiseen sekä esimerkiksi kulttuuritulkkausten järjestämiseen.

Ihmiskaupan uhreille tulee järjestää myös oikeusapua ja oikeudellista neuvontaa. Nämä tarpeet selvitetään ja tarvittavat ehdotukset tehdään erikseen. Lisäksi on tärkeää huolehtia muun muassa riittävästä neuvonnasta, tiedon keruusta ja eri tahojen kouluttamisesta.

Uhrien turvallisen paluun ja uudelleenkotoutumisen turvaamiseksi ehdotetaan pako-

laisille ja tilapäistä suojelua saaville mahdollisen paluumuuttoavustuksen ulottamista myös ihmiskaupan uhreihin. Toimiva ja riittävän vahvaa tukea antava järjestelmä toteutuu kuitenkin vasta käytännön kansainvälisen yhteistyön vahvistumisen kautta viranomaisten ja järjestöjen kesken, jotta muun muassa tarpeellinen riskiarviointi ja seuranta pystytään toteuttamaan.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole huomattavaa kansantaloudellista tai valtiontaloudellista merkitystä. Kustannukset riippuvat autettavien uhrien määrästä, tarjottavista palveluista ja auttamisjaksojen kestosta. Autettavien ihmiskaupan uhrien määrää on vaikea arvioida. Jos autettavia henkilöitä olisi ensimmäisen toimintavuoden aikana eri pituisilla jaksoilla ja eri toimenpiteissä noin 40 henkilöä, olisivat ensimmäisen toimintavuoden 2007 aikana auttamisjärjestelmän kustannukset noin 1,4 miljoonaa euroa. Tästä osa ohjattaisiin työministeriön koordinoimaan koulutus- ja tiedotustyöhön ja katsottaisiin järjestelmän perustamiskustannuksiksi.

Esityksellä on vähäistä merkitystä myös kunnallistalouteen. Ihmiskaupan uhri saattaa olla myös Suomessa pysyvässä tarkoituksessa tai pysyvästi asuva henkilö tai Suomen kansalainen. Suomessa asuvien ihmiskaupan uhrien palveluista vastaa mahdollisia uhriaseman vuoksi tarvittavia erityispalveluja lukuun ottamatta hänen kotikuntansa.

Edellä mainittuun tapaan ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin mukaisesti jatkuvan oleskeluluvan ihmiskaupan uhrina saavien kolmansien valtioiden kansalaisten osalta ehdotetaan, että ihmiskaupan uhrien vastaanoton kustannukset korvattaisiin kunnille valtioneuvoston päätöksellä pakolaisten palvelujen järjestämistä vastaavalla tavalla. Nämä henkilöt sijoitettaisiin kuntaan vastaavasti kuin pakolaiset. Kyseessä on pieni erityisryhmä, joka saattaa tarvita erityisiä ja kalliita palveluja ja pitkäaikaista tukea.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotettu laki ei aiheuttaisi organisatiomuutoksia eikä sen nojalla perustettaisi uusia virkoja, vaan toimeenpano toteutettaisiin valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman mukaisesti moniammatillisena yhteistyönä käyttäen hyväksi olemassa olevia palvelujärjestelmiä. Auttamisjärjestelmän toimeenpanoon ja yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja vastuut jakautuisivat viranomaisten kesken niiden toimivallan ja tehtävänkuvien mukaisesti. Keskeisenä elementinä olisivat toimeenpanevien vastaanotto-keskusten yhteyteen perustettavat moniammatilliset arviointiryhmät. Arviointiryhmien nimittäjinä toimisivat työvoima- ja elinkeinokeskukset, ja myös toiminnan rahoitus ja sen valvonta ohjautuisi TE-keskusten kautta. Arviointiryhmää nimitettäessä kuultaisiin lääninhallitusta ja toimeenpanevan vastaanottokeskuksen johtajaa.

Ehdotettu laki ei vaikuttaisi valtion ja kuntien väliseen tehtävänjakoon.

4.3. Ympäristövaikutukset

Ehdotetulla lailla ei olisi ympäristövaikutuksia.

4.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotettu laki vaikuttaisi yhdenvertaisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen yhteiskunnassa. Se tukisi ihmiskaupan uhrien ja välillisesti myös tätä ryhmää lähellä olevien henkilöiden, kuten prostituoitujen ja työsyrynnän kohteeksi joutuneiden henkilöiden, sosiaalista osallisuutta vahvistamalla uhrien oikeuksien toteutumista sekä uhrien voimaantumista ja uudelleen uhriutumisen ehkäisemistä. Palveluntuottajien erilaisen kokemuksen ja mahdollisuuksien vuoksi järjestelmän kautta voitaisiin myös kehittää erilaisten ryhmien, kuten alaikäisten, vammaisten, naisten ja prostituoitujen kanalta tärkeitä palveluja.

Sukupuolivaikutusten osalta on otettava huomioon että ihmiskaupan uhrit voivat olla naisia, miehiä, tyttöjä tai poikia. Ehdotettu laki kohdistuu samalla tavalla kumpaankin

sukupuoleen ja antaa kaikilla perusteilla uhuriutuneille ja eri ikäisille henkilöille samantyyppiset mahdollisuudet päästä auttamisjärjestelmän piiriin. Naisten, tyttöjen ja lasten hyväksikäytön aiheuttamat erityistarpeet voidaan ottaa huomioon avuntarpeen arvioinnissa sekä yksilöllisten palvelujen ja tukitoimien toteuttamisessa.

Ehdotetulla lailla olisi erittäin tärkeä merkitys ihmiskauppaa koskevan rikoksantorjunnan kannalta. Se vahvistaisi ihmiskaupan uhrien todellisia edellytyksiä toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa rikollisten vastuuseen saattamiseksi luomalla paremmat mahdollisuudet uhreille suunnattavaan tiedotukseen sekä yhteistyöhön lähtemisen vaatimaan tukeen ja rohkaisuun. Ehdotettu laki parantaisi myös mahdollisuuksia uhrien toimimiseen todistajana ihmiskauppajutuissa luomalla turvallisemman ympäristön ja paremmat mahdollisuudet pysytellä ulkomaalaislain vaatimuksen mukaisesti erossa rikollisten vaikutuspiiristä.

Ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön kehittyessä kansainvälisesti ehdotettu laki toimisi myös kansainvälisenä esimerkkinä ihmiskaupan uhrit huomioivan lainsäädännön kehittämisessä.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu työministeriössä valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman nojalla. Työministeriö asetti 29 päivänä syyskuuta 2005 toimintasuunnitelmassa edellytettyjen toimien vuoksi työryhmän selvittämään ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyvien toimenpiteiden järjestämistä ja lainsäädännön kehittämistä. Kaikkiaan 17 kertaa kokoontuneen työryhmän toimikausi päättyi 31 päivänä toukokuuta 2006, ja se jätti ehdotuksensa 14 päivänä kesäkuuta 2006 (Ihmiskaupan uhrien auttaminen. Työryhmän raportti palvelujen ja tukitoimien toteuttamiseksi. Työhallinnon julkaisu 368/2006). Työryhmä oli ehdotuksessaan yksimielinen, ja tämä esitys noudattaa sekä lainsäädäntömuutosten, toimenpiteiden toteuttamisen että rahoituksen järjestämisen osalta työryhmän ehdotusta.

Työryhmässä oli edustus seuraavilta tahoilta: työministeriö, ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, SAK, Oulun vastaanottokeskus, Joutsenon vastaanottokeskus, Pro-tukipiste ry, Lastensuojelun keskusliitto sekä Ensi- ja turvakotien liitto. Pysyvinä asiantuntijoina työryhmässä olivat Suomen Kuntaliiton ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen edustajat. Työryhmä kuuli toimintansa aikana seuraavia tahoja: Rakennusliitto, Ammattiliittojen solidaarisuuskeskus, Rikosuhripäivystys, Pakolaisneuvonta, evankelis-luterilaisen kirkon diakonia ja yhteiskunnallinen työ, oikeusministeriö, Ulkomaalaisvirasto, Rajavartiolaitos, Keskusrikospoliisi, Uudenmaan työsuojelupiiri ja IOM:n Helsingin aluetoimisto.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Ihmiskaupan uhrien auttamista selvittäneen työryhmän ehdotuksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: työministeriön toimeenpano-osasto, ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö, opetusministeriö, Rajavartiolaitos, Ulkomaalaisvirasto, Keskusrikospoliisi, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, Korkein Hallinto-oikeus, Helsingin Hallinto-oikeus, STAKES, Kirkkohallitus, vähemmistövaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, lääninhallitukset, Kaakkois-Suomen TE-keskus, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukset, Suomen Kuntaliitto, Helsingin kaupunki, Joutsenon kaupunki, Oulun kaupunki, Elinkeinoelämän Keskusliitto, SAK, Rakennusliitto, Helsingin yliopisto, Åbo Akademi, Lapin yliopisto, Pakolaisneuvonta, Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, Lastensuojelun Keskusliitto, Pro-tukipiste, Suomen Mielenterveysseura, Seksialan liitto SALLI, Rikosuhripäivystys, Kidutettujen kuntoutuskeskus, Naisjärjestöjen keskusliitto, Monika-naiset ry, Nytkis ry., Amnesty International, Pelastakaa lapset ry., Ihmisoikeusliitto ry. sekä IOM:n Helsingin aluetoimisto.

Lausunnoista laaditun yhteenvedon mukaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän käynnistämistä pidettiin yleisesti tärkeänä ja työryhmän ehdotusta selkeänä ja hyvin

valmisteltuna. Kansalaisjärjestöt painottivat lausunnoissaan jo valmistelutyötä tehneessä työryhmässä esiin tullutta tarvetta saada valtion rahoitusta ihmiskaupan uhreihin kohdistuvaan ammatilliseen etsivään työhön, ulkomaalaisille rikoksen uhreille suunnattuun puhelinpäivystykseen ja varhaiseen tukeen sekä kontaktikanavien ylläpitämisen kehittämiseen, kulttuuritulkkauksen ja kriisiavun antamiseen. Työryhmä katsoi, että näiden rahoittamisessa kanavana voisi toimia Raha-automaattiyhdistys, eikä ehdotettuun lakiin ole sisällytetty ehdotusta järjestöjen valmiuden, etsivän työn ja muun auttamisjärjestelmän piiriin kuuluvien uhrien yksilöllisen auttamisen ulkopuolelle jäävän toiminnan kustannusten korvaamiseksi.

Rahoituksen turvaamisen lisäksi erityisesti järjestöt painottivat sitä, että ennen järjestelmän piiriin ottamista tapahtuvan alkuvaiheen toiminnan tulisi olla koordinoitua ja antaa uhreille riittävät tiedot järjestelmän piiriin ja viranomaisten kanssa yhteistyöhön lähtemisestä. Myös oikeudellisen ja hallinnollisen neuvonnan merkitystä jo varhaisesta vaiheesta lähtien painotettiin useiden järjestöjen lausunnoissa.

Kuntaliitto ja kunnat painottivat lausunnoissaan sitä, että kunnissa asuvien ihmiskaupan uhrien erityispalvelujen korvattavuus toteutuisi eli erityispalvelut korvattaisiin kunnille kokonaisuudessaan valtion varoista. Kuntien lausunnoista tuli esiin myös se, että uhrien auttamisessa tulisi noudattaa pakolaisia koskevia periaatteita jatkuvan oleskeluluvan saaneiden henkilöiden kohdalla ja korvausperusteista tulisi sopia tarkasti kuntien ja TE-keskusten välillä. Tilapäisesti oleskelevien henkilöiden subjektiiviseen oikeuteen koulunkäyntiin kunnat suhtautuivat yleisesti varauksellisesti. Ihmiskauppaa koskevan koulutuksen kattavuutta ja monipuolisuuden turvaamista painotettiin sen sijaan kuntien lisäksi myös useiden muiden tahojen lausunnoissa.

Lisäksi hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa pyydettiin lausunto tietosuojavaltuutetun toimistolta ja kommentit hallituksen ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmään kuuluvilta tahoilta.

5.3. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy osaltaan valtion vuoden 2007 talousarvioesitykseen. Talousarvioesitykseen ehdotetaan lisättäväksi maininta ihmiskaupan uhrien auttamisen ja järjestelmän perustamiskustannusten maksamisesta työministeriön hallinnonalan pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa sekä kunnille korvattavia kustannuksia koskevilta momenteilta.

Esitys liittyy myös jo hyväksytyyn hallituksen esitykseen 32/2006, jossa ehdotettiin lisättäväksi ulkomaalaislakiin säännökset ihmiskaupan uhreille myönnettävästä oleskeluluvasta. Kyseisessä esityksessä ulkomaalaislakiin ehdotettiin lisättäväksi myös säännös harkinta-ajasta, jonka kuluessa ihmiskaupan uhri voi toipua kokemuksistaan ja päästä rikollisten vaikutuspiiristä. Ulkomaalaisrekisteristä annettuun lakiin ehdotettiin tehtäväksi ulkomaalaislain muuttamisesta johtuvat muutokset. Näiden mukaan ulkomaalaisrekisteriin saadaan tallettaa tiedot ihmiskaupan uhreista, joille on annettu harkinta-aika, ja tietoja rekisteristä voidaan luovuttaa myös ihmiskaupan uhrien vastaanoton järjestämiseksi. Nämä lakimuutokset ovat tulleet voimaan 31.7.2006, ja järjestelmän toiminta kokonaisuutena vaatii myös uhrien auttamista koskevan lainsäädännön voimaansaattamisen.

Lisäksi esityksellä on yhteys lastensuojelulain muuttamisesta koskevaan esitykseen, jota on valmisteltu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä. Lastensuojelulain muutoksessa on pyydetty huomioimaan mahdollisuus sisällyttää lakiin ihmiskaupan uhriksi joutunutta alaikäistä koskeva mahdollisuus sijaishuoltoon, huostaanottoon ja erityiseen huolenpitoon ilman lapsen itsensä toimintaan tai kotioloihin liittyviä edellytyksiä vahvan suojelun tarpeen perusteella erityisesti silloin, kun on tarvetta estää tavoitettavuutta ja esimerkiksi kaappaamisen mahdollisuutta ja suhteiden syntymistä uudelleen rikoksentekejiin.

Esitys täyttää edellä mainitun direktiivin 2003/81/EY kotouttamislain piiriin kuuluvat vaatimukset ihmiskaupan uhrin auttamisen osalta. Direktiivi edellyttää, että jäsenvaltioiden olisi saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan ennen 6 päivää elokuuta 2006.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1 §. *Lain tavoitteet.* Pykälässä ehdotetaan lisättäväksi lain tavoitteisiin ihmiskaupan uhrien auttaminen.

2 §. *Määritelmät.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 ja 6 kohta. Kohdassa 5 olisi ihmiskaupan uhrin määritelmä tätä lakia sovellettaessa, jonka mukaan ihmiskaupan uhrilla tarkoitettaisiin henkilöä, joka on ilmeisesti avun tarpeessa ihmiskaupan kohteeksi joutumisen vuoksi tai vaihtoehtoisesti erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa. Määritelmä olisi joustava käytännön auttamistyössä esiin tulleen tilanteiden monimuotoisuuden takia. Uhrin määritelmään sisällytettäisiin myös erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa olevat henkilöt, koska näiden asema ja edellytykset toimia etenkin todistajana on tarpeen turvata. Hallituksen ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa (ulkoministeriön julkaisu 18/2005) on esimerkkiluettelo olosuhteista ja seikoista, jotka saattavat helpottaa ihmiskaupan uhrin tunnistamista.

Rikoslain 25 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädettyyn ihmiskauppaan tai 3 a §:ssä rangaistavaksi säädettyyn törkeään ihmiskauppaan ei viitattaisi suoraan. Uhrien auttamista ei myöskään kytkettäisi vain niihin uhreihin, joille annetaan ulkomaalaislain 52 b §:ssä mainittu harkinta-aika tai myönnetään 52 a §:ssä mainittu oleskelulupa. Näissä tapauksissa esiin tulevat ihmiskauppatapaukset johtaisivat viranomaisyhteistyön kautta aina auttamistarpeen selvittämiseen, mutta muita kanavia pitkin esiin tulevan avun kiireellistä tarvetta varten kotouttamislain määritelmä olisi joustavampi.

Pykälän 6 kohdassa määriteltäisiin ihmiskaupan uhrien auttaminen turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen menettelyksi, jonka tarkoituksena on palvelujen ja tukitoimien avulla pitää huolta ihmiskaupan uhreista ja heidän toimeentulostaan, edistää heidän toipumistaan ja kotoutumistaan sekä tukea heidän toimintakykyään ja turvallista paluutaan. Auttamisjärjestelmä sisältäisi toimeentulon ja tarpeelliset sosiaali- ja terveystalvet, oikeudellisen ja muun neuvonnan, krii-

siavun, tulkkauksen, muita tukipalveluja sekä majoituksen tai asumisen järjestämisen ja muun tarpeellisen huolenpidon, ja siitä tiedotettaisiin soveltuvin menetelmin potentiaalisille kohderyhmille.

3 §. *Soveltamisala.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 4 ja 5 momentti. Pykälän 4 momentin 1 kohdan perusteella ihmiskaupan uhrien auttamisen piirissä olisivat henkilöt, joille on annettu ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettu harkinta-aika ja ne, joille on myönnetty ulkomaalaislain 52 a §:n nojalla oleskelulupa. Ihmiskaupan uhri voisi kuulua auttamisen piiriin hänelle annetun harkinta-ajan ja edellä tarkoitettun tilapäisen oleskeluluvan voimassaoloajan.

Kynnyksen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän piiriin pääsemiseksi tulisi olla matalalla. Uhrin kannalta olisi välttämätöntä saada suojaa välittömästi, kun tarve ilmenee. Tämän vuoksi momentin 2 kohdan nojalla auttamisjärjestelmän piiriin voitaisiin ottaa myös henkilö, joka ei vielä ole hakenut turvaa poliisilta, rajatarkastusviranomaisilta tai ulkomaalaisvirastolta tai joita edellä mainitut viranomaiset eivät epäile ihmiskaupan uhreiksi. Tällöin auttamisen piiriin otettua henkilöä kehoitettaisiin kääntymään poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen puoleen ihmiskaupparikoksen selvittämiseksi.

Momentin 3 kohtaa voitaisiin soveltaa myös henkilöön, jolla ei ole tarvetta tai mahdollisuutta ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettun harkinta-ajan antamiseen tai jolla ei ole tarvetta tai mahdollisuutta ulkomaalaislain 52 a §:ssä tarkoitettun oleskeluluvan hakemiseen. Tällaisia voivat olla Euroopan unionin kansalaiset ja ulkomaalaisissa näihin rinnastettavat sekä ilmeisesti myös henkilöt, joilla on voimassa oleva oleskelulupa tai jotka hakevat Suomessa kansainvälistä suojelua. Ihmiskaupan uhrien auttamisen piirissä oleva henkilö voisi olla siis myös turvapaikanhakijana, ja turvapaikanhakija voisi tarvittaessa hakeutua auttamisjärjestelmän piiriin.

Erityisen avun tarpeessa olevalla tarkoitettaisiin uhrilähtöisestä näkökulmasta henkilöä, jolla olisi todistajan asema tai muuten keskeinen osa ihmiskaupparikoksen tutkinnassa

mutta jolla ei esimerkiksi heikon asemansa ja hyväksikäyttökokemuksien vuoksi ole ilman tukea edellytyksiä yhteistyöhön ja selkeään päätökseen rikollisten vaikutuspiiristä poissa pysyttelemiseen. Uhrin saattavat olla monilla tavoin uhkailtuja, hyväksikäytettyjä ja hyväksikäyttäjiin sekä taloudellisesti että emotionaalisesti sidottuja, joten heidän lähestymisensä varsinkin auttamisen varhaisessa vaiheessa tulisi olla riittävän varovaista, jotta edellytykset auttamiselle ja yhteistyölle pitimmällä tähtäimellä muodostuisivat.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin ihmiskaupan uhrien auttamista koskevien säännösten soveltamisen lakkaamisesta. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskevien säännösten soveltaminen lakkaisi, kun edellisessä momentissa tarkoitettuja perusteita ei enää ole. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi se, että ihmiskaupan uhri poistuu maasta. Soveltaminen lakkaisi myös esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, kun ihmiskauppatutkinta ei käynnisty tai se lopetetaan tai riittävää näyttöä ei löydy. Soveltaminen lakkaisi myös senkaltaisissa tilanteissa, joissa etenkin kolmannen valtion kansalainen saa jatkuvaan oleskeluun oikeuttavan oleskeluluvan tai EU-kansalainen ja heihin rinnastettava henkilö saa kotikunnan.

Henkilön olisi ensi tilassa poistuttava auttamisen piiristä, mutta hänelle voitaisiin tarvittaessa varata kohtuullinen aika asioiden järjestämistä varten soveltamisen lakkaamisen yhteydessä. Päätöksen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskevien säännösten soveltamisesta ja soveltamisen lakkaamisesta tekisi vastaanottokeskuksen johtaja, mistä säädettäisiin 25 d §:ssä.

3 a §. *Pakolainen tätä lakia sovellettaessa.* Mitä tässä laissa säädettäisiin pakolaisesta, sovellettaisiin myös henkilöön, joka on saanut jatkuvan oleskeluluvan ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin perusteella ja edellä tarkoitettua henkilön perheenjäsenenä. Vain kolmansien valtioiden kansalainen tai kansalaisuudeton rinnastettaisiin pakolaiseen. Pakolaiseen voitaisiin rinnastaa lisäksi vain sellainen perheenjäsen, joka on saanut oleskeluluvan sillä perusteella, että hänellä on ollut perheside ihmiskaupan uhrin kanssa ennen tämän Suomeen tuloa.

Työvoima- ja elinkeinokeskus sopisi kunnan kanssa pakolaisten vastaanoton ja kuntaan osoittamisen lisäksi myös ihmiskaupan uhrin sijoittamisesta kuntaan, jonka kanssa se on tehnyt sopimuksen pakolaisten vastaanottamisesta. Kunta ja työvoima- ja elinkeinokeskus voisivat sopia mainittujen ulkomaalaislain kohtien mukaisesti myönnetyn oleskeluluvan perusteella kuntaan sijoitettavan ihmiskaupan uhrin palveluista ja tukitoimista aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta kunnalle pakolaisten vastaanottoa vastaavalla tavalla valtion talousarvion rajoissa.

4 §. *Kustannusten korvaaminen.* Työvoima- ja elinkeinokeskus voisi henkilön kotikunnan hakemuksesta korvata kunnassa tuotettujen tai hankittujen palvelujen kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrin asemasta johtuvista erityistarpeista ja suunnataan kotikuntalain mukaisesti kunnassa asuvalle henkilölle. Näillä ei tarkoitettaisi uhrien auttamisessa käytettävissä olevien palvelujen ja tukitoimien koko kirjoa, vaan kysymyksessä saattaisivat olla esimerkiksi tietyt erityispalvelut, kuten kidutettuihin ja hyväksikäytettyihin erikoistunut psykologinen tai psykoterapeuttinen tuki tai pienessä kunnassa esiin tuleva useampien ihmiskaupan uhrien auttamista kerrallaan vaativa tapaus, jotka saattavat olla kunnan sosiaali- ja terveystoimen määrärahoihin nähden hyvinkin suuria kustannuksia aiheuttavia. Kustannukset korvattaisiin pykälään lisättävän 3 momentin nojalla.

Kunnan järjestämien palvelujen ja tukitoimien aloittaminen sinänsä ei vaatisi vastaanottokeskuksen johtajan tai työvoima- ja elinkeinokeskuksen päätöstä. Kuitenkin työvoima- ja elinkeinokeskuksen olisi jokaisessa yksittäisessä tapauksessa pyydettävä ennen kustannusten korvaamista kunnalle ihmiskaupan uhrien auttamisesta huolehtivan vastaanottokeskuksen johtajan lausunto kustannusten kuulumisesta ihmiskaupan uhrin auttamisen piiriin, ja johtajan olisi näissä tapauksissa aina kuultava moniammatillista arviointiryhmää ennen lausunnon antamista. Toiminnan koordinaatiosta etenkin suurimpien kaupunkien kanssa sovittaisiin TE-keskuksen ohjaamana yhdessä kuntien ja toimivaltaisten vastaanottokeskusten kanssa. Kotikunnan omaavien ihmiskaupan uhrien

erityiskorvauksista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

6 §. *Työministeriön tehtävät.* Työministeriön tehtäviin lisättäisiin maahanmuuttajien kotouttamisen sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton ohella maininta siitä, että työministeriö vastaa myös ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanosta.

8 a §. *Paluumuuttoavustus.* Tämänhetkisen määritelmän mukaan paluumuuttoavustusta on mahdollista myöntää vapaaehtoisesti kotimaahansa tai lähtömaahansa palaaville tilapäistä suojelua saaville ja pakolaiseksi katsottaville henkilöille. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluisivat 3 a §:n mukaisesti myös ihmiskaupan uhrit, joille on myönnetty jatkuva oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin perusteella. Paluumuutto tai todellinen paluun mahdollisuus on kuitenkin keskeinen myös useimpien tilapäisesti oleskelevien ihmiskaupan uhrien toipumisen, voimaantumisen ja uudelleenintegroitumisen prosessissa. Paluumuuttoavustus ulotettaisiin sen vuoksi koskemaan kaikkia auttamisen piirissä olevia tai olleita ihmiskaupan uhreja, jotka palaavat vapaaehtoisesti kotimaahansa tai lähtömaahansa. Paluumuuttoavustusta ei myönnettäisi niissä tapauksissa, joissa ihmiskaupan uhriksi ilmoittautuminen on osoittautunut ilmeisen perusteettomaksi.

Paluumuuttoavustuksen saamisessa tavoitteena olisi auttamistoimien kytkeytyminen yleensä yhdessä uhrin kanssa laadittavaan paluumuuttosuunnitelmaan. Muulloinkin se edellyttäisi vähintäänkin paluun yhteydessä välttämätöntä yhteistoiminnallisuutta viranomaisten kanssa. Paluumuutosta ja sen soveltuvuudesta päättäisi vastaanottokeskuksen johtaja yhteistyössä moniammatillisen arviointiryhmän kanssa tapauskohtaisesti 25 d §:ssä ja 25 e §:ssä mainitulla tavalla. Paluumuuton yhteydessä olisi otettava huomioon riskiarviointi, uhrin ja hänen läheistensä sekä toimijoiden turvallisuus, uudelleenintegroitumisen tukeminen ja toteutuminen, seurannan järjestäminen sekä kansainvälisen yhteistyön tarjoamat mahdollisuudet toiminnassa. Avustuksen yhteydessä myös näiden asioiden vaatimat kustannukset katsottaisiin auttamisjärjestelmään kuuluviksi.

21 a §. *Vastaanoton majoituksesta ja palveluista perittävät maksut.* Vastaanottokeskuksen järjestämien sosiaali- ja terveystalvelujen käyttäjiltä voidaan pykälän 2 momentin mukaan johtajan määräämänä periä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukainen maksu. Momenttiin lisättäisiin, ettei mainitun lain 13 §:ää muulta kuin Suomessa asuvalta perittävästä maksusta ja korvauksesta turvapaikanhakijan ja tilapäistä suojelua saavan ohella sovellettaisi ihmiskaupan uhriin.

22 §. *Toimeentulotuki.* Toimeentulotuen myöntämistä koskevaan ensimmäiseen momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää toimeentulotukea toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaan, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentulotuen myöntäisi hakemuksesta vastaanottokeskus.

Lisäksi 2 momentista poistettaisiin ensimmäinen virke. Virke ehdotetaan kumottavaksi sen vuoksi, että toimeentulotuesta annetun lain 7 § on muutettu lailla (1218/2005) siten, että perusosasta ei enää vähennetä asumismenoja. Kyseessä on lähinnä tekninen korjaus, koska virkettä ei voida soveltaa toimeentulotuesta annetun lain muuttamisen jälkeen. Kumottavaksi ehdotettava virke kuuluu seuraavasti: Vastaanottokeskuksen järjestämän majoituksen kustannukset otetaan menoina huomioon siten kuin toimeentulotuesta annetun lain 7 §:ssä säädetään. Majoitukseen myönnettävää toimeentulotukea koskeva rajoitus turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien osalta ei koskisi ihmiskaupan uhreja.

Tämän ohella pykälän 5 momenttiin tehtäisiin sanajärjestystä koskeva pieni tekninen korjaus.

4 a luku. Ihmiskaupan uhrin auttaminen.

25 a §. *Auttamisen sisältö.* Auttamisjärjestelmän tavoitteena on turvata ihmiskaupan uhreille toimeentulo ja huolenpito, joka vastaisi sekä ajoituksellisesti että olosuhteiltaan ja sisällöltään ihmiskaupan uhrien tarpeita. Palvelujen ja tukitoimien järjestämisessä arvioitaisiin ja otettaisiin huomioon uhrin erityistarpeet.

Muun muassa ihmiskauppaan liittyvissä oikeusprosesseissa sekä oleskelulupa- ja työsuhteasioissa annettavan oikeudellisen neu-

vonnan lisäksi uhrin voisivat saada muunlaisia neuvontaa. Tämän neuvonnan tarkoituksena olisi rohkaista ihmiskaupan uhreja tukeutumaan auttamisjärjestelmään ja avustaa ihmiskaupan uhria hänen oman elämänsä suunnittelussa. Ihmiskaupan uhreille tarjottaisiin tarvittavaa kriisiapua mahdollisimman pian, kun viitteitä uhriudesta on saatu. Kriisiapu käsittäisi tarpeen mukaan fyysistä turvaa, majoittamista, ravintoa, toimeentuloa ja sairaanhoitoa sekä mahdollisuuden luottamukselliseen keskusteluun asiantuntijoiden kanssa. Kriisiapua voisivat antaa muun muassa kunnat, järjestöt, turvakodit ja vastaanottokeskukset. Saatavilla olevista palveluista tiedottaminen olisi tärkeää, ja sitä voitaisiin toteuttaa auttamiseen käytettävällä määrärahalla. Tiedotusta annettaisiin erityisesti niissä tilanteissa, joissa sen arvioitaisiin olevan parhaiten mahdollisten ihmiskaupan uhrien tavoitettavissa.

Tavoitteena ihmiskaupan uhrien auttamisessa olisi se, että mahdollisimman pitkälle voitaisiin käyttää yleisiä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmiä. Ihmiskaupan uhrin ovat kuitenkin turvattomassa ja vaikeassa asemassa. Palvelujärjestelmän kannalta kyse on uudesta kohderyhmästä/ilmiöstä ja tämän vuoksi auttamisessa saatetaan tarvita sellaistaakin asiantuntemusta, jota nykyiset palvelujärjestelmät eivät tarjoa.

Uhrin kannalta on välttämätöntä, että rikolliset ja hyväksikäyttäjät eivät saa häntä käsiinsä. Uhrin oleskelupaikka pidettäisiin sallassa. Käytännössä asuminen järjestettäisiin olemassa olevissa turvakodeissa, tuettuna asumisena ja suurempien ryhmien osalta tilapäisesti vastaanottokeskuksessa erillisellä osastolla. Kiireellisissä tapauksissa saattaa ilmetä myös tarvetta pikaisen tilapäisen majoituksen järjestämiseen tapahtumapaikkakunnalla tai muussa turvallisessa paikassa. Ilman huoltajaa olevien alaikäisten asumisvaihtoehtoina toimisivat vastaanottokeskuksen yhteydessä toimiva ryhmäkoti tai sen tukiasumisyksikkö, nuorten tukiasunnot, lastensuojelulaitokset, perheryhmäkodit tai lasten huolenpitoon erikoistuneet vastaanottokeskukset. Turvallisuudesta huolehdittaisiin esimerkiksi hälytys- ja valmiusjärjestelyjen, vartiointipalvelujen ja poliisin kanssa sovittavien toimintatapojen avulla. Myös omassa

asunnossa asumisen turvallisuus pyrittäisiin varmistamaan.

Ihmiskaupan uhrin toimeentulo turvattaisiin toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisella toimeentulotuella, jos uhri on taloudellisen tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Kotouttamislain mukaan toimeentulotukiasian käsittelee vastaanottokeskus.

Pykälässä tulkkipalveluilla tarkoitettaisiin auttamisjärjestelmän ja sen puitteissa järjestettävien toimenpiteiden ja palvelujen käytön turvaavia tulkkipalveluja. Muissa asioissa tarvittavista tulkkipalveluista huolehtisi asianomainen viranomaiselta osaltaan. Oikeusavusta ja oikeudellisesta neuvonnasta säädettäisiin erikseen. Lisäksi uhrille olisi mahdollisuus hankkia esimerkiksi uudelleenintegroitumiseen ja paluujärjestelyihin liittyviä muita tukipalveluja. Pykälässä muu tarpeellinen huolenpito tarkoittaisi muun muassa uhrin avustamista yhteydenpidossa sukulaisiin tai läheisiin, ystäväpalvelun järjestämistä sekä kansalaisjärjestöistä ja maahanmuuttajayhteisöjen toiminnasta tiedottamista.

Auttamisjärjestelmän tulisi toimia siten, että siinä voidaan ottaa huomioon ihmiskaupan uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet. Erityisesti lapsen edun huomioon ottamisen tulisi olla yksi auttamisjärjestelmän toimeenpanon johtavia periaatteita. Ihmiskaupan uhrin erityistarpeet voivat johtua uhrin henkisestä ja fyysisestä kunnosta tai ihmiskauppailmiön monitahoisuudesta. Auttamisjärjestelmän haasteena olisi eri perusteiden ihmiskaupparikosten uhriksi joutuneiden ihmisten saattaminen normaalin elämän piiriin.

Palveluja ja tukitoimia annettaessa tulisi ottaa huomioon myös ihmiskaupan uhrin ja hänen läheistensä, muiden asiakkaiden sekä palveluja ja tukitoimia järjestävän henkilöstön turvallisuus.

25 b §. *Auttamisen toimeenpano.* Pykälässä ehdotetaan, että auttamisjärjestelmän toimeenpanosta vastaisivat toimivaltaiset turva- ja tukipalveluiden vastaantokeskukset. Tarkoitus ei ole, että kaikki vastaanottokeskuk-

set saisivat tehtäväkseen ihmiskaupan uhrien auttamisen, vaan toimivaltaisista vastaanottokeskuksista säädettäisiin erikseen työministeriön asetuksella. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimeenpano määrättäisiin valtion vastaanottokeskuksina toimivien Oulun ja Joutsenon vastaanottokeskusten tehtäväksi.

Vastaanottokeskusten tilat, henkilöstön rakenne ja palvelut eivät pääsääntöisesti vastaa uhrien auttamiseen liittyviä tarpeita eikä niitä ole tähän tarkoitukseen suunniteltu. Tarkoitus ei ole, että esimerkiksi majoitus pääsääntöisesti järjestettäisiin keskuksissa. Vastaanottokeskuksen tehtävä olisi koordinoiva, ja vastaanottokeskus voisi järjestää tarvittavat toimenpiteet ja palvelut itse tai ostaa ne julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Ostopalvelujen hankkimisesta vastaanottokeskus voisi tehdä puitesopimuksia. Puitesopimuksilla olisi tarkoitus varautua siihen, että ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä voidaan ottaa käyttöön välittömästi, kun siihen on tarvetta. Vastaanottokeskukset hankkisivat myös henkilökunnalleen ihmiskaupan uhrien auttamisessa tarvittavaa erityisasiantuntemusta ja tukisivat asiantuntemuksen kehittämistä auttamistyön toimijaverkostossa.

Puitesopimus voitaisiin tehdä julkisen tai yksityisen palvelujen tuottajan kanssa. Yksityisellä palvelun tuottajalla tarkoitettaisiin yrityksiä ja kansalaisjärjestöjä. Kansalaisjärjestöistä kyseeseen tulisivat lähinnä ihmisoikeuksien, naisten oikeuksien ja lastensuojelun alalla toimivat järjestöt sekä sosiaalista tukea ja palveluja tai asumispalveluja järjestävät yhteisöt. Puitesopimuksia tulisi laatia riittävän monen palvelun tuottajan ja kansalaisjärjestön kanssa, jotta uhrien tarpeita vastaavia palveluja olisi tarpeen tullen käytettävissä.

Puitesopimuksessa voitaisiin sopia myös siitä, että ihmiskaupan uhreja varten pidetään varalla tietty määrä majoituspaikkoja. Vastaanottokeskus voisi korvata varalla pidosta aiheutuvia kustannuksia, jos niitä sopimusosapuolelle kapasiteetin varaamisesta aiheutuisi. Tavoitteena kuitenkin on, että puitesopimuksenkin tehneille palvelujen tuottajille korvattaisiin kustannukset vain sellaisista palveluista, joista vastaanottokeskuksen johtajan kanssa tapausittain sovittaisiin. Kii-

reellisissä tapauksissa sopimus voisi olla suullinen. Suullinen sopimus olisi kuitenkin vahvistettava kirjallisesti heti, kun siihen on mahdollisuus.

Puitesopimukset kilpailutettaisiin, mutta niiden perusteella yksittäisissä tapauksissa tehtäviä ostopalvelusopimuksia ei tarvitsisi enää kilpailuttaa. Puitesopimus tehtäisiin toistaiseksi voimassa olevana, mutta kuitenkin kuuden kuukauden irtisanomisajalla.

Puitesopimus ei perustaisi sopimusosapuolena olevalle julkiselle tai yksityiselle palvelujen tuottajalle tai kansalaisjärjestölle oikeutta vaatia sitä, että vastaanottokeskuksen olisi hankittava palvelut vain puitesopimuksessa sovituilta tahoilta. Jos se ihmiskaupan uhrin kannalta olisi tarpeen, vastaanottokeskus voisi yksittäistapauksissa ostaa palveluja sellaiseltakin palvelujen tuottajalta, jonka kanssa sillä ei ole puitesopimusta.

Vastaanottokeskuksella ei olisi velvollisuutta korvata niitä kustannuksia, jotka aiheutuisivat julkiselle tai yksityiselle palvelujen tuottajalle tai järjestöille niiden yksipuolisesti, ilman sopimusta, antamista toimenpiteistä ja palveluista.

25 c §. *Auttamisen vireille tulo.* Esityksen vastaanottokeskukselle ihmiskaupan uhrille annettavista palveluista ja tukitoimista voisi tehdä viranomaisen, henkilö itse taikka yksityinen tai julkinen palvelujen tuottaja. Palvelujen tuottajia voisivat olla esimerkiksi auttamistyötä tekevä järjestö, kirkko tai uskonnollinen yhteisö taikka sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaja. Viranomaisen, järjestön tai muun toimijan esitys olisi tehtävä pääsääntöisesti kirjallisesti, ja näiden tahojen olisi esitystä tehdessään perusteltava, mihin ihmiskauppaepäily perustuu ja pyydettyä auttamisjärjestelmään esitettävältä henkilöltä suostumus esityksen tekemiseen. Poliisin, rajavartiolaitoksen ja Ulkomaalaisviraston aloitteesta ihmiskauppatutkiminnan takia järjestelmään tulevat uhriepäilyt voitaisiin kuitenkin ottaa auttamisen piiriin ilman kirjallista esitystä ja erillistä perustelua.

Henkilölle, jonka arvioidaan olevan ihmiskaupan uhri, tulee auttamisen vireille tuleminen yhteydessä huolellisesti selvittää mahdollisuus oleskella laillisesti Suomessa ja se, että hän saa toimeentulon, huolenpidon ja turvalliset olosuhteet vastaanottokeskuksen järjes-

tämänä. Selvityksen antamisesta voi huolehtia viranomaisen taikka uhria auttava yksityinen tai julkinen palvelujen tuottaja. Viranomaiset vastaavat siitä, että riittävä ja ymmärrettävä selvitys annetaan kaikissa tapauksissa.

Jos vastaanottokeskus saisi muuten tiedon henkilöstä, jonka voidaan olosuhteiden perusteella olettaa olevan ihmiskaupan uhri, se voisi tarjota tällaiselle henkilölle mahdollisuutta turvautua auttamisjärjestelmään. Sinänsä tieto siitä, että henkilön arvellaan olevan ihmiskaupan uhri voisi tulla miltä taholta tahansa. Auttamisen piiriin ottamiseen tulisi aina olla henkilön antama suostumus, mutta alaikäisten kohdalla voitaisiin tarvittaessa käyttää lastensuojelulaisissa määriteltyjä suojele- ja rajoitustoimenpiteitä.

25 d §. *Päätös auttamista koskevien säännösten soveltamisesta.* Päätöksen palvelujen ja tukitoimien antamisesta tekisi vastaanottokeskuksen johtaja. Johtajalla tarkoitettaisiin kunakin hetkenä vastaanottokeskuksen toiminnasta vastaavaa henkilöä. Vastaanottokeskuksen johtaja antaisi päätöksestä ihmiskaupan uhrille kirjallisen päätöksen ja henkilökortin, jolla hän voisi osoittaa, että hän on tietyn vastaanottokeskuksen asiakas. Kiireellisissä tapauksissa päätös voitaisiin tehdä myös suullisesti. Suullinen päätös olisi kuitenkin vahvistettava kirjallisesti heti, kun siihen on mahdollisuus.

Johtaja päättäisi myös auttamista koskevien säännösten soveltamisen lakkaamisesta. Päätös perustuisi niihin seikkoihin, joista säädetäisiin 3 §:n 4-5 momentissa. Kun henkilö ei enää olisi auttamisen piirissä, hänen olisi poistuttava vastaanottokeskuksen järjestämisestä majoituksesta ja hänen oikeutensa auttamisjärjestelmän palveluihin ja toimenpiteisiin päättyisi. Henkilö voisi kuitenkin olla vielä kohtuullisen ajan auttamisen piirissä, jotta hän saisi järjestettyä asumisensa ja toimeentulonsa muulla tavalla tai jotta hän saisi hoidettua maasta poistumiseen ja mahdolliseen uudelleenintegroitumiseen liittyvät järjestelyt.

Vastaanottokeskuksen johtaja ilmoittaisi tarvittaessa sekä auttamisen piiriin ottamisesta että siitä poistamisesta kyseisen uhrin auttamisessa mukana oleville tahoille varmistakseen, että kustannusten korvaamisen pe-

rusteet tai näiden lakkaaminen ovat osapuolten tiedossa.

25 e §. *Moniammatillinen arviointiryhmä.* Pykälässä ehdotetaan perustettavaksi moniammatillinen arviointiryhmä vastaanottokeskuksen yhteyteen. Arviointiryhmän olisi tarkoitus tukea vastaanottokeskuksen johtajaa päätöksenteossa sekä auttamisjärjestelmän toimeenpanossa ja kehittämisessä. Arviointiryhmä ei tekisi sitovia päätöksiä, vaan päätöksenteko kuuluisi vastaanottokeskuksen johtajalle.

Arviointiryhmän jäsenten nimittämisessä tulisi huolehtia siitä, että heillä on asiantuntemusta ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja että heidän taustaorganisaatiollaan on mahdollisuus tukea heitä tässä työssä. Arviointiryhmässä tulisi vastaanottokeskuksen johtajan lisäksi olla ainakin sosiaalihuollon asiantuntija, terveydenhuollon asiantuntija sekä poliisin ja rajatarkastusviranomaisen edustaja.

Arviointiryhmän asettaisi työvoima- ja elinkeinokeskus kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Ennen asettamispäätöstä työvoima- ja elinkeinokeskuksen tulisi kuulla lääninhallitusta ja vastaanottokeskuksen johtajaa.

Koska ihmiskaupan ilmenemismuodot ovat moninaiset pakkotyöstä elinkauppaan, arviointiryhmän olisi tarvittaessa kuultava asiantuntijoina kunnan viranomaisia, työsuojeluviranomaisia, työmarkkinajärjestöjä, psykiatrian ja lastensuojelun asiantuntijoita ja muita tahoja, joiden asiantuntemus tapauskohtaisesti olisi tarpeen ihmiskaupan uhrin auttamiseksi.

Arviointiryhmä kokoontuisi vastaanottokeskuksen johtajan kutsusta. Se toimisi johtajan päätöksenteon tukena erityisesti tilanteissa, jotka koskevat henkilön ottamista auttamisjärjestelmän piiriin sen vuoksi, että hänen voitaisiin olosuhteiden perusteella arvioida olevan ihmiskaupan uhri. Johtajan olisi kuultava arviointiryhmää aina niissä tapauksissa, kun tehdään päätös kunnan järjestämien kunnassa asuvan ihmiskaupan uhrien erityistarpeista johtuvien palvelujen korvaamisesta. Tavoitteena on, että arviointiryhmän jäsenet kouluttautuisivat ihmiskaupan uhrin tunnistamisessa.

Ryhmän toinen tehtävä olisi asiakkaiden avun tarpeen arviointi. Tavoitteena on, että

tämän arvioinnin ja ryhmän asiantuntemuksen tuloksena ihmiskaupan uhri voitaisiin ohjata toimenpiteisiin ja palveluihin, jotka olisivat hänen voimaantumisen kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisia. Voimaantumisen tarkoitettaisiin prosessia, jossa yksilöä tuetaan saavuttamaan taloudellinen ja psyykinen itsenäisyys ja itsemääräämisoikeus sekä kyky ja mahdollisuus tehdä häntä itseään koskevia päätöksiä ja valintoja.

Kolmanneksi ryhmän tulisi osallistua uhrien ja toimijoiden turvallisuusriskien arviointiin ja turvallisuustoimenpiteiden suunnitteluun ja järjestämiseen. Ihmiskaupan uhrin saattavat joutua uhkailun ja kiristyksen kohteiksi. Heidän turvallisuutensa voi vaarantua liittyen oikeudessa asianomistajana ja todistajana esiintymiseen. Uhkailu voi koskea myös läheisiä kotimaassa. Uhri voisi tarvita henkilökohtaista suojelua majoittumisen ja liikkumisen yhteydessä. Suojelu voisi tapahtua riippuen olla osaksi myös uhrien eristämistä toisistaan. Esimerkiksi paritukseen liittyvässä ihmiskaupassa samaan tapaukseen liittyvät henkilöt tulisi voida sijoittaa eri paikkoihin. Myös uhrien ikä vaikuttaa suojelutoimenpiteisiin ja niiden kattavuuteen. Lapset ja nuoret voivat tarvita saattajan koulumatkalle. Turvallisuusjärjestelyjen tulisi uhrin suojelun lisäksi kattaa laitosten ja järjestöjen henkilökunnan, muiden asiakkaiden ja uhrin läheisten turvallisuus.

Neljänneksi arviointiryhmän tulisi suunnitella tiedon välittäminen eri osapuolten kesken ja huolehtia tiedon kulusta. Tiedon tulisi kulkea sisäasiainministeriön hallinnonalan viranomaisten ja auttamisjärjestelmää toimeenpanevien kesken ja auttamisjärjestelmän sisällä. Tiedon välittämisen tavoitteena on ihmiskaupan vähentäminen, rikollisten vastuuseen saattaminen, ihmiskaupan uhrien tunnistamisen kehittäminen ja erityisesti ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tehokas toiminta.

25 f §. *Asioiden käsittely moniammatillisessa arviointiryhmässä.* Pykälässä säädettäisiin ihmiskaupan uhrien henkilötietojen käsittelystä arviointiryhmässä. Vastaanottokeskuksen johtaja konsultoi ryhmää ihmiskaupan uhrien avuntarpeen ja auttamisjärjestelmään ottamisen arvioimisen, ihmiskaupan

uhrien sijoittamisen ja erilaisten palvelujen tarpeen arvioimisen sekä ihmiskaupan uhrin turvallisuusriskien arvioimisen, turvallisuustoimenpiteiden suunnittelun ja järjestämisen sekä tietojen välittämisen kannalta. Käsitteilyllä tarkoitettaisiin arviointiryhmän työskentelyssä tarvittavia tietoja ja niiden käyttöä ryhmän tehtävien hoitamisessa. Käsittelemisen voisi olla mahdollista myös ilman henkilötietoja silloin, kun nämä eivät ole asian käsittelemiseksi tarpeen. Johtaja voisi tuoda arviointiryhmän käsittelyyn myös muita auttamisjärjestelmän suunnitteluun ja toimintaan liittyviä asioita.

Johtaja voisi tuoda arviointiryhmän käsittelyyn yksittäisen ihmiskaupan uhrin auttamiseen liittyvän asian, jos hän katsoisi sen olevan välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin, palvelujen järjestämisen tai turvallisuudesta huolehtimisen vuoksi. Jos arviointiryhmälle olisi tarpeen antaa uhrin henkilötietoja, ihmiskaupan uhrilta tulisi pyrkiä saamaan suostumus tietojen antamiseen. Suostumus tulisi hankkia siten, että ihmiskaupan uhri tietää ja ymmärtää mistä on kysymys. Niissäkin tapauksissa, joissa johtaja pitäisi eräiden henkilötietojen antamista välttämättömänä, uhrilta tulisi pyytää suostumus. Jos suostumusta ei saataisi, johtaja tekisi päätöksen, mitkä henkilötiedot ovat välttämättömiä, jotta arviointiryhmä pystyisi tekemään tosiasioihin perustuvan arvion kyseessä olevan henkilön asiassa. Tällaisia tilanteita saattaisivat uhrin ikää tai terveydentilaa koskevien tietojen käsittely tai antamiseen osallistuvien tahojen turvallisuuteen liittyvät asiat tilanteissa, joissa rikollisjärjestö pyrkii yhteyteen uhrin kanssa.

Vastaanottokeskuksen johtaja voisi antaa arviointiryhmälle myös henkilötietolain (523/1999) 3 luvussa tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja, jos välttämättömyyset näiden tietojen antamiselle täytyisi. Henkilötiedoilla tarkoitettaisiin henkilötietolain 3 §:n 1 kohdan mukaisesti kaikenlaisia luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi.

26 §. *Edustaminen ja puhevallan käyttö.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että pako-

laislapsen, tilapäistä suojelua saavan sekä oleskelulupaa tai turvapaikkaa hakevan lapsen lisäksi myös ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, joka on Suomessa vailla huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja. Lisäksi ehdotetaan EU:n uhridirektiivin ja Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimuksen edellyttämänä, että edustaja vailla huoltajaa olevalle lapselle olisi määrättävä poikkeuksetta heti, jos lapsi on tunnistettu ihmiskaupan uhriksi. Lapsen ei katsottaisi olevan vailla huoltajaa, jos hänen vanhempansa tai muu huoltaja toimii tosiasiallisesti huoltajana vaikka ei oleskelekaan Suomessa. Tällaisia tapauksia saattavat olla esimerkiksi sellaiset, joissa huoltaja oleskelee Suomen lähellä olevassa EU:n jäsenvaltiossa ja voi toimia sieltä käsin.

6 luku. Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton sekä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän henkilörekisterit

34 §. *Henkilörekisterit.* Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton suunnittelua ja toteuttamista sekä kotouttamista varten tarkoitettujen henkilörekisterien yhteyteen ehdotetaan lisättäväksi maininta rekistereiden käytöstä myös ihmiskaupan uhrien auttamista varten. Ihmiskaupan uhreja koskevat henkilötiedot olisivat kuitenkin muista henkilötiedoista poiketen vain kyseisen henkilön auttamisesta vastaavan vastaanottokeskuksen käytössä.

37 § *Asukasrekisteri.* Automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri ehdotetaan ulotettavaksi tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton lisäksi ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimeenpanoon. Ihmiskaupan uhreja koskevat henkilötiedot olisivat muista henkilötiedoista poiketen tässäkin rekisterissä teknisin järjestelyin vain kyseisen henkilön auttamisesta vastaavan vastaanottokeskuksen käytössä. Pykälään ei ehdoteta muutosta ihmiskaupan uhreista rekisteriin talletettavien tietojen osalta. Rekisteriin ei siten voitaisi tallettaa moniammatillisessa työryhmässä käsiteltäviä, ihmiskaupan uhria koskevia salassa pidettäviä henkilötietoja. Näistä tiedoista muodostettaisiin asian käsittelyn vaatimaksi ajaksi vastaanottokeskuksen säilyttämä asiakirjanippu, joka hävitetään

kun henkilöä koskevien asioiden käsittely arviointiryhmässä ei ole enää tarpeen.

42 §. *Tietojen luovuttaminen.* Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi uusi toinen momentti, jossa mainittaisiin ihmiskaupan uhrien auttamista koskevat erityiset säännökset tietojen luovuttamisesta. Vastaanottokeskuksen johtaja saisi antaa ihmiskaupan uhrin henkilötietoja sille, joka osallistuu ihmiskaupan uhrin auttamiseen. Kysymyksessä olisivat ensisijaisesti viranomaiset niiden lakisäänteisten tehtävien hoitamiseen kuuluvien tietojen osalta ja auttamiseen osallistuvat muut tahot, kuten järjestöt, niiden työskentelyssä välttämättömien tietojen osalta. Muiden tahojen kohdalla tietojen luovuttamista vaativia tilanteita saattaisivat olla esimerkiksi asunnon järjestäminen, identiteetin vaihtaminen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen hankkiminen.

Henkilötietoja voitaisiin antaa, jos ihmiskaupan uhri antaisi suostumuksensa siihen. Suostumusta pyydetessä olisi varmistuttava siitä, että ihmiskaupan uhri ymmärtää mistä asiassa on kysymys, miksi henkilötietoja annettaisiin ja mille taholle henkilötietoja annettaisiin. Henkilötietoja voitaisiin antaa uhrin suostumuksetta, jos niiden antaminen olisi välttämätöntä uhrin hoidon ja huollon turvaamiseksi tai turvallisuuden takaamiseksi.

Henkilötietoja voitaisiin antaa vain niille tahoille, jotka antavat hoitoa ja huoltoa kyseessä olevalle ihmiskaupan uhrille tai huolehtivat turvallisuudesta. Tietojen antamisen edellytyksiä tulisi tulkita tiukasti, jos uhri tai hänen laillinen edustajansa nimenomaisesti kieltäisi tietojen luovuttamisen. Annettava tieto voisi tarvittaessa koskea myös sitä, mihin kukin uhri on majoitettu.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tulisi toimia ennen kaikkea uhrin auttamiseksi, mutta esimerkiksi turvapaikanhakijoiden vastaanotosta poiketen järjestelmän toiminta on sidoksissa rikoksen selvittämiseen. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että tutkintaviranomainen voisi hankkia rikostutkintaa varten tarvitsemansa tiedot poliisilaisissa (493/1995), esitutkintalaisissa (449/1987) ja muussa lainsäädännössä mainittujen säännösten antamisrajoissa, ja että auttamisjärjestelmän toimijat voisivat antaa tutkinnan käyttöön niitä tietoja, joita ne oman toimintansa puitteissa saa-

vat. Auttamisjärjestelmän tehtävänä ei siis olisi tietojen hankkiminen rikostutkintaa varten, vaan muun muassa kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus auttamistyössä olisi loukkaamaton, kuten perustuslain 10 §:n 2 momentissa säädetään.

43 §. *Salassapitovelvollisuus*. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittavat henkilöt eivät saa pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun maahanmuuttajan tai hänen huoltajansa tai tämän lain mukaan määrätyn edustajan lisäksi ilman nimenomaista suostumusta ilmaista myöskään ihmiskaupan uhrin yksityistä tai perheen salaisuutta ja henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja. Ilmaista ei saisi edelleen muuta tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatua tietoa, ellei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna edellä tarkoitettujen henkilöiden tai näiden läheisten turvallisuutta.

45 §. *Hallintomenettely*. Pakolaisten kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa sekä tilapäistä vastaanottoa järjestävän ohella esitetään, että velvoite noudattaa hallintolakia käsiteltäessä tässä laissa tarkoitettuja hallintoasioita koskisi myös ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimeenpanijaa.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

3. Suhde perustuslakiin ja säättämisyjärjestys

Esitys liittyy useisiin perusoikeuksiin, jotka julkisen vallan on turvattava perustuslain 22 §:ssä säädetyllä tavalla. Perustuslain 7 §:n 1 momentissa säädetään jokaisen oikeudesta koskemattomuuteen ja turvallisuuteen ja perustuslain 19 §:n 1 momentissa jokaisen, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, oikeudesta välittömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Ehdotetun

ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkoituksena on palvelujen ja tukitoimien avulla pitää huolta ihmiskaupan uhreista ja heidän toimeentulostaan, edistää heidän toipumistaan ja kotoutumistaan sekä tukea heidän toimintakykyään ja turvallista paluutaan. Ehdotettu laki edistäisi siten perustuslain 7 §:n 1 momentissa ja 19 §:n 1 momentissa säädettyjen perusoikeuksien toteutumista.

Esitys liittyy myös perustuslain 10 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Ehdotetun lain mukaan moniammatillinen arviointiryhmä saisi käsitellä salassapitosäännösten estämättä yksittäistä ihmiskaupan uhria koskevia henkilötietoja. Edellytyksenä kuitenkin olisi, että kyseessä oleva henkilö antaa siihen suostumuksensa tai että henkilötietojen käsittely on välttämätöntä henkilön palvelutarpeen arvioinnin, palvelujen järjestämisen tai turvallisuustoimenpiteiden suunnittelun vuoksi. Arviointiryhmän jäsenet toimisivat virkavastuulla. Tietoja ei rekisteröitäisi vastaanottokeskukseen asukasrekisteriin eikä mihinkään muuhunkaan rekisteriin pelkästään sillä perusteella, että niitä on käsitelty arviointiryhmässä. Ehdotus ei siten olisi ristiriidassa henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeussäännöksen kanssa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on käsitellyt maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annettavaa lakia varten laaditun hallituksen esityksen suhdetta perustuslakiin lausunnoissaan PeVL 20/1998 ja lain muuttamista koskevien esitysten suhdetta perustuslakiin lausunnoissaan PeVL 18/2001 vp, PeVL 46/2002 vp, PeLV 8/2005 vp ja PeVL 52/2005 vp. Nyt Eduskunnalle annettava esitys ei sisällä perusoikeuksien kannalta merkittäviä muutoksia ja se voidaan käsitellä perustuslain 72 §:n mukaisessa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyllä perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (493/1999) 1 §, 2 §:n 4 kohta, 3 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 2 momentti, 6 §:n 1 momentti, 8 a §:n 1 momentti, 21 a §:n 2 momentti, 22 §:n 1, 2 ja 5 momentti, 26 §:n 1 momentti, 6 luvun otsikko, 34 §, 37 §:n 1 momentti, 43 §:n 1 momentti ja 45 §,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §, 6 §:n 1 momentti, 8 a §:n 1 momentti, 26 §:n 1 momentti, 6 luvun otsikko, 34 §, 37 §:n 1 momentti sekä 43 §:n 1 momentti laissa 118/2002, 2 §:n 4 kohta, 21 a §:n 2 momentti, 22 §:n 1 ja 2 momentti sekä 45 § laissa 362/2005, 3 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 2 momentti laissa 649/2004 ja 22 §:n 5 momentti laissa 1215/2005, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 362/2005 ja 1215/2005, uusi 5 ja 6 kohta, 3 §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainituissa laeissa ja mainitussa laissa 649/2004, uusi 4 ja 5 momentti, 3 a §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 5 kohta, 4 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 118/2002 ja 362/2005, uusi 3 momentti, lakiin uusi 4 a luku ja 42 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Lain tavoitteet

Tämän lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä vastaanotto. Tämän lain tavoitteena on lisäksi auttaa ihmiskaupan uhreja.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) *turvapaikanhakijoiden vastaanotolla ja tilapäistä suojelua saavien vastaanotolla* toimeentulon ja huolenpidon järjestämistä vastaanottokeskuksessa tai järjestelykeskuksessa;

5) *ihmiskaupan uhrilla* henkilöä, joka on ilmeisesti avun tarpeessa ihmiskaupan koh-

teeksi joutumisen vuoksi tai erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa; sekä

6) *ihmiskaupan uhrien auttamisella* turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen järjestämiä palveluja ja tukitoimia, joiden tarkoituksena on pitää huolta ihmiskaupan uhreista ja heidän toimeentulostaan, edistää heidän toipumistaan ja kotoutumistaan sekä tukea heidän toimintakykyään ja turvallista paluutaan.

3 §

Soveltamisala

Säännöksiä ihmiskaupan uhrien auttamisesta voidaan soveltaa henkilöön:

1) jolle on annettu ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettu harkinta-aika tai jolle on myönnetty ulkomaalaislain 52 a §:n 1 momentissa tarkoitettu oleskelulupa; tai

2) jonka muutoin voidaan olosuhteiden perusteella arvioida olevan ihmiskaupan uhri tai erityisen avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa.

Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevien säännösten soveltaminen lakkaa, kun 4 momentissa tarkoitettuja perusteita ei enää ole tai avun tarvetta ei muusta syystä enää ole.

3 a §

Pakolainen tätä lakia sovellettaessa

3) jolle on hänen haettuaan kansainvälistä suojelua myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:n perusteella;

4) joka on ulkomaalaislain 93 §:n mukaan otettu Suomeen erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisen velvoitteen täyttämiseksi; sekä

5) jolle on myönnetty jatkuva oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin nojalla.

Lisäksi pakolaiseen rinnastetaan pakolaisen tai kohdassa 1—5 tarkoitettun henkilön perheen jäsen tai muu omainen, jos hänellä on ollut perheside pakolaisen tai oleskeluluvan saaneen henkilön kanssa ennen tämän Suomeen tuloa.

4 §

Kustannusten korvaaminen

Kunnalle voidaan korvata ihmiskaupan uhriille annetuista uhriasemasta johtuvista erityisistä palveluista ja tukitoimista aiheutuvia kustannuksia.

6 §

Työministeriön tehtävät

Maahanmuuttajien kotouttamisen sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus, seuranta ja yhteensovittaminen sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpano kuuluu työministeriölle. Työministeriön hallinnonalalla voi olla vastaanottokeskuksia ja järjestelykeskuksia.

8 a §

Paluumuuttoavustus

Paluumuuttoavustusta voidaan myöntää valtion talousarviossa tarkoitusta varten osoitetun määrärahan puitteissa 3 §:n 3—5 momentissa tai 3 a §:ssä tarkoitettulle henkilölle, joka palaa vapaaehtoisesti kotimaahansa tai lähtömaahansa. Paluumuuttoavustuksena voidaan myöntää kohtuulliset matkakustannukset ja muuttokustannukset sekä avustusta paluumaahan asettumista varten. Paluumuuttoavustuksen myöntämistä ja paluumuuttoavustusta koskevissa asioissa valtionapuviranomaisena toimii vastaanottokeskus 3 §:n 3—5 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta ja kunta 3 a §:ssä tarkoitettujen henkilöiden osalta.

21 a §

Vastaanoton majoituksesta ja palveluista perittävät maksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjältä voidaan periä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukainen maksu. Maksun määrä maksettavaksi vastaanottokeskuksen johtaja. Maksu suoritetaan vastaanottokeskuksen kassaan tai vastaanottokeskuksen ilmoittamalle tilille. Mitä mainitun lain 13 §:ssä säädetään, ei sovelleta turvapaikanhakijaan ja tilapäistä suojelua saavaan eikä ihmiskaupan uhriin.

22 §

Toimeentulotuki

Turvapaikanhakijalle ja tilapäistä suojelua saavalle sekä *ihmiskaupan uhri*lle voidaan myöntää toimeentulotukea toimeentulotuesta annetun lain mukaan, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentulotuen myöntää hakemuksesta vastaanottokeskus.

Turvapaikanhakijalle ja tilapäistä suojelua saavalle ei myönnetä majoitusta varten toi-

meentulotukea rahana, vaan majoitus järjestetään vastaanottokeskuksessa ja ryhmäkodissa.

Vastaanottokeskus voi myöntää turvapaikkaa Suomesta hakeneelle ja tilapäistä suojelua hakeneelle henkilölle toimeentulotukena matkakustannukset hänen lähtömaahansa tai kotimaahansa palaamista varten, jos hänelle ei ole myönnetty oleskelulupaa tai jos hän peruuttaa hakemuksensa ja hän vapaaehtoisesti poistuu maasta.

4 a luku

Ihmiskaupan uhrien auttaminen

25 a §

Auttamisen sisältö

Ihmiskaupan uhreille voidaan järjestää palveluja ja tukitoimia, joihin voi sisältyä oikeudellista ja muuta neuvontaa, kriisiapua, sosiaali- ja terveystalvveluja, tulkkipalveluja sekä muita tukipalveluja, majoitus tai asuminen, toimeentulotuki ja muu tarpeellinen huolenpito sekä turvallisen paluun tukeminen. Palveluja ja tukitoimia annettaessa tulee ottaa huomioon ihmiskaupan uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet sekä ihmiskaupan uhrin että palveluja ja tukitoimia järjestävän henkilöstön turvallisuus.

25 b §

Toimivaltainen viranomainen

Ihmiskaupan uhrien auttamisessa toimivaltaisesta vastaanottokeskuksesta säädetään työministeriön asetuksella.

Vastaanottokeskus voi järjestää 25 a §:ssä tarkoitettut palvelut ja tukitoimet itse tai ostaa ne julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

25 c §

Auttamisen vireille tulo

Esityksen vastaanottokeskukselle ihmis-

kaupan uhrille annettavista palveluista ja tukitoimista voi tehdä viranomainen, ihmiskaupan uhri itse taikka yksityinen tai julkinen palvelujen tuottaja. Palveluja ja tukitoimia ei kuitenkaan voida antaa vastoin henkilön tahtoa.

25 d §

Päätös auttamista koskevien säännösten soveltamisesta

Vastaanottokeskuksen johtaja tekee päätöksen auttamista koskevien säännösten soveltamisesta ja soveltamisen lakkaamisesta siten kuin 3 §:n 4-5 momentissa säädetään.

25 e §

Moniammatillinen arviointiryhmä

Vastaanottokeskuksen johtajan päätöksen tukena ja ihmiskaupan uhrien palvelutarpeen arvioimista varten on vastaanottokeskuksen yhteydessä moniammatillinen arviointiryhmä.

Arviointiryhmässä on johtajan lisäksi oltava vähintään yksi sosiaalihuollon asiantuntija ja terveydenhuollon asiantuntija sekä poliisin ja rajatarkastusviranomaisen edustaja. Työvoima- ja elinkeinokeskus asettaa arviointiryhmät kolmeksi vuodeksi kerrallaan kuultuaan lääninhallitusta ja vastaanottokeskuksen johtajaa. Jos arviointiryhmän jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikautensa, hänen edustamansa yhteisö nimeää uuden edustajan. Arviointiryhmän jäsenet toimivat virkavastuulla.

Arviointiryhmän on tarvittaessa kuultava asiantuntijoina kunnan viranomaisia, työsuojeluviranomaisia, työmarkkinajärjestöjä, mielenterveystyön ja lastensuojelun asiantuntijoita ja muuta tahoa, joka on tarpeen ihmiskaupan uhrin auttamiseksi.

Arviointiryhmän tehtävänä on:

- 1) ihmiskaupan uhrin avuntarpeen sekä auttamista koskevien säännösten soveltamisen ja soveltamisen lakkaamisen arvioiminen;
- 2) ihmiskaupan uhrin sijoittamisen ja palvelutarpeen arvioiminen;

3) ihmiskaupan uhrin turvallisuusriskien arvioimiseen ja turvallisuustoimenpiteiden suunnitteluun ja järjestämiseen osallistuminen; sekä

4) viranomaisten ja auttamisjärjestelmän toimijoiden välisestä tiedonkulusta huolehtiminen

25 f §

Asioiden käsittely moniammatillisessa arviointiryhmässä

Vastaanottokeskuksen johtaja kutsuu arviointiryhmän koolle. Arviointiryhmä saa käsitellä salassapitosäännösten estämättä yksittäistä ihmiskaupan uhria koskevia henkilötietoja, jos kyseessä oleva henkilö antaa siihen suostumuksensa tai se on välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin, palvelujen järjestämisen tai turvallisuustoimenpiteiden suunnittelun ja järjestämisen vuoksi.

26 §

Edustaminen ja puhevallan käyttö

Pakolaislapselle, tilapäistä suojelua saavalle lapselle, oleskelulupaa tai turvapaikkaa hakevalle lapselle ja ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, joka on Suomessa vailla huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja. Vailla huoltajaa olevalle alaikäiselle ihmiskaupan uhrille tulee aina määrätä edustaja viivytyksettä.

6 luku

Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen henkilörekisterit

34 §

Henkilörekisterit

Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton suunnittelua ja toteuttamista sekä kotouttamista ja ih-

miskaupan uhrien auttamista varten tarkoitettuja henkilörekistereitä ovat:

1) asukasrekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanottokeskusten osarekisterit;

2) rekisteri pakolaisista (pakolaisrekisteri); sekä

3) kuntaanosoitusrekisteri.

37 §

Asukasrekisteri

Asukasrekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämisestä sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanoa varten pidettävä henkilörekisteri.

42 §

Tietojen luovuttaminen

Vastaanottokeskuksen johtaja saa antaa salassapitosäännösten estämättä ihmiskaupan uhrin henkilötietoja viranomaiselle taikka auttamista toimeenpanevalle taholle, jos kyseessä oleva henkilö antaa siihen suostumuksensa tai se on välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin, palvelujen järjestämisen tai turvallisuustoimenpiteiden suunnittelun vuoksi.

Tiedot voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

43 §

Salassapitovelvollisuus

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittavat henkilöt eivät saa ilman pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun maahanmuuttajan taikka ihmiskaupan uhrin tai hänen huoltajansa tai tämän lain mukaan määrätyn edustajan nimenomaista suostumusta ilmaista pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun

maahanmuuttajan taikka ihmiskaupan uhrin yksityistä tai perheen salaisuutta ja henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja. Ilmaista ei myöskään saa muuta tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatua tietoa, ellei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna edellä tarkoitettujen henkilöiden tai näiden läheisten turvallisuutta.

45 §

Hallintomenettely

Pakolaisten kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa sekä tilapäistä suojelua saavien vastaanottoa ja ihmiskaupan uhrien auttamista järjestävän on käsitellessään tässä laissa tarkoitettuja hallintoasioita noudatettava hallintolakia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Työministeri *Tarja Filatov*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (493/1999) 1 §, 2 §:n 4 kohta, 3 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 2 momentti, 6 §:n 1 momentti, 8 a §:n 1 momentti, 21 a §:n 2 momentti, 22 §:n 1, 2 ja 5 momentti, 26 §:n 1 momentti, 6 luvun otsikko, 34 §, 37 §:n 1 momentti, 43 §:n 1 momentti ja 45 §,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §, 6 §:n 1 momentti, 8 a §:n 1 momentti, 26 §:n 1 momentti, 6 luvun otsikko, 34 §, 37 §:n 1 momentti sekä 43 §:n 1 momentti laissa 118/2002, 2 §:n 4 kohta, 21 a §:n 2 momentti, 22 §:n 1 ja 2 momentti sekä 45 § laissa 362/2005, 3 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 2 momentti laissa 649/2004 ja 22 §:n 5 momentti laissa 1215/2005, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 362/2005 ja 1215/2005, uusi 5 ja 6 kohta, 3 §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainituissa laeissa ja mainitussa laissa 649/2004, uusi 4 ja 5 momentti, 3 a §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 5 kohta, 4 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 118/2002 ja 362/2005, uusi 3 momentti, lakiin uusi 4 a luku ja 42 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Lain tavoitteet

Tämän lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä vastaanotto.

2 §

Määritelmät

4) turvapaikanhakijoiden vastaanotolla ja tilapäistä suojelua saavien vastaanotolla toimeentulon ja huolenpidon järjestämistä

Ehdotus

1 §

Lain tavoitteet

Tämän lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä vastaanotto. *Tämän lain tavoitteena on lisäksi auttaa ihmiskaupan uhreja.*

2 §

Määritelmät

4) turvapaikanhakijoiden vastaanotolla ja tilapäistä suojelua saavien vastaanotolla toimeentulon ja huolenpidon järjestämistä

vastaanottokeskuksessa tai järjestelykeskuksessa.

3 §

Soveltamisala

vastaanottokeskuksessa tai järjestelykeskuksessa;

5) ihmiskaupan uhrilla henkilöä, jonka voidaan ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 23 kohdassa tarkoitettulla tavalla perustellusti epäillä joutuneen ihmiskaupan uhriksi sekä henkilöä, jonka voidaan tämän lain

25 d §:n ja 25 e §:n mukaisesti olosuhteiden perusteella arvioida joutuneen rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädetyn ihmiskaupan tai 3 a §:ssä rangaistavaksi säädetyn törkeän ihmiskaupan uhriksi; sekä

6) ihmiskaupan uhrien auttamisella turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen menettelyä, jonka tarkoituksena on palvelujen ja tukitoimien avulla pitää huolta ihmiskaupan uhreista ja heidän toimeentulostaan, edistää heidän toipumistaan ja kotoutumistaan sekä tukea heidän toimintakykyään ja turvallista paluutaan.

3 §

Soveltamisala

Säännöksiä ihmiskaupan uhrien auttamisesta voidaan soveltaa henkilöön:

1) jolle toimivaltainen viranomainen harkitsee ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettua harkinta-ajan antamista tai joka on hakenut ulkomaalaislain 52 a §:ssä tarkoitettua oleskelulupaa, kunnes hakemus on lainvoimaisesti ratkaistu;

2) jolle on annettu ulkomaalaislain 52 b §:ssä tarkoitettu harkinta-aika tai jolle on myönnetty ulkomaalaislain 52 a §:ssä tarkoitettu oleskelulupa; tai

3) jonka muutoin voidaan arvioida olevan ihmiskaupan uhri tai erityisen avun tarpeessa oleva osallinen ihmiskaupparikosta tutkittaessa.

Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevien säännösten soveltaminen lakkaa, kun 4 momentissa tarkoitettuja perusteita ei enää ole. Säännösten soveltaminen ei kuitenkaan lakkaa ennen rikosoikeudenkäynnissä annettavaa lainvoimaista päätöstä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 a §

Pakolainen tätä lakia sovellettaessa

3) jolle on hänen haettuaan kansainvälistä suojelua myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:n perusteella; sekä

4) joka on ulkomaalaislain 93 §:n mukaan otettu Suomeen erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisen velvoitteen täyttämiseksi.

Lisäksi pakolaiseen rinnastetaan pakolaisen tai kohdassa 1—4 tarkoitetun henkilön perheen jäsen tai muu omainen, jos hänellä on ollut perheside pakolaisen tai oleskeluluvan saaneen henkilön kanssa ennen tämän Suomeen tuloa.

4 §

Kustannusten korvaaminen

6 §

Työministeriön tehtävät

Maahanmuuttajien kotouttamisen sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus ja seuranta sekä yhteensovittaminen kuuluu työministeriölle. Työministeriön hallinnonalalla voi olla vastaanottokeskuksia ja järjestelykeskuksia.

3 a §

Pakolainen tätä lakia sovellettaessa

3) jolle on hänen haettuaan kansainvälistä suojelua myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:n perusteella;

4) joka on ulkomaalaislain 93 §:n mukaan otettu Suomeen erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisen velvoitteen täyttämiseksi; *sekä*

5) *jolle on myönnetty jatkuva oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin nojalla.*

Lisäksi pakolaiseen rinnastetaan pakolaisen tai kohdassa 1—5 tarkoitetun henkilön perheenjäsen tai muu omainen, jos hänellä on ollut perheside pakolaisen tai oleskeluluvan saaneen henkilön kanssa ennen tämän Suomeen tuloa.

4 §

Kustannusten korvaaminen

Kunnalle voidaan korvata ihmiskaupan uhriille annetuista uhriaseamista johtuvista erityisistä palveluista ja tukitoimista aiheutuvia kustannuksia.

6 §

Työministeriön tehtävät

Maahanmuuttajien kotouttamisen sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus, *seuranta ja yhteensovittaminen sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpano* kuuluu työministeriölle. Työministeriön hallinnonalalla voi olla vastaanottokeskuksia ja järjestelykeskuksia.

8 a §

Paluumuuttoavustus

Paluumuuttoavustusta voidaan myöntää valtion talousarviossa tarkoitusta varten osoitetun määrärahan puitteissa edellä 3 §:n 3 momentissa ja 3 a §:ssä tarkoitettulle henkilölle, joka palaa vapaaehtoisesti kotimaahansa tai lähtömaahansa. Paluumuuttoavustuksena voidaan myöntää kohtuulliset matkakustannukset ja muuttokustannukset sekä avustusta paluumaahan asettumista varten. Paluumuuttoavustuksen myöntämistä ja paluumuuttoavustusta koskevissa asioissa valtionapuviranomaisena toimii vastaanottokeskus 3 §:n 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta ja kunta 3 a §:ssä tarkoitettujen henkilöiden osalta.

21 a §

Vastaanoton majoituksesta ja palveluista perittävät maksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjältä voidaan periä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukainen maksu. Maksun määrä maksettavaksi vastaanottokeskuksen johtaja. Maksu suoritetaan vastaanottokeskuksen kassaan tai vastaanottokeskuksen ilmoittamalle tilille. Mitä mainitun lain 13 § säädetään, ei sovelleta turvapaikanhakijaan ja tilapäistä suojelua saavaan.

22 §

Toimeentulotuki

Turvapaikanhakijalle ja tilapäistä suojelua saavalle voidaan myöntää toimeentulotukea toimeentulotuesta annetun lain mukaan, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentulotuen myöntää hakemuksesta vastaanottokeskus.

8 a §

Paluumuuttoavustus

Paluumuuttoavustusta voidaan myöntää valtion talousarviossa tarkoitusta varten osoitetun määrärahan puitteissa 3 §:n 3—5 momentissa tai 3 a §:ssä tarkoitettulle henkilölle, joka palaa vapaaehtoisesti kotimaahansa tai lähtömaahansa. Paluumuuttoavustuksena voidaan myöntää kohtuulliset matkakustannukset ja muuttokustannukset sekä avustusta paluumaahan asettumista varten. Paluumuuttoavustuksen myöntämistä ja paluumuuttoavustusta koskevissa asioissa valtionapuviranomaisena toimii vastaanottokeskus 3 §:n 3—5 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta ja kunta 3 a §:ssä tarkoitettujen henkilöiden osalta.

21 a §

Vastaanoton majoituksesta ja palveluista perittävät maksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjältä voidaan periä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukainen maksu. Maksun määrä maksettavaksi vastaanottokeskuksen johtaja. Maksu suoritetaan vastaanottokeskuksen kassaan tai vastaanottokeskuksen ilmoittamalle tilille. Mitä mainitun lain 13 §:ssä säädetään, ei sovelleta turvapaikanhakijaan ja tilapäistä suojelua saavaan eikä ihmiskaupan uhriin.

22 §

Toimeentulotuki

Turvapaikanhakijalle ja tilapäistä suojelua saavalle sekä ihmiskaupan uhrille voidaan myöntää toimeentulotukea toimeentulotuesta annetun lain mukaan, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentulotuen myöntää hakemuksesta vastaanottokeskus.

Vastaanottokeskuksen järjestämän majoituksen kustannukset otetaan menoina huomioon siten kuin toimeentulotuesta annetun lain 7 §:ssä säädetään. Turvapaikanhakijalle ja tilapäistä suojelua saavalle ei myönnetä majoitusta varten toimeentulotukea rahana, vaan majoitus järjestetään vastaanottokeskuksessa ja ryhmäkodissa.

Vastaanottokeskus voi myöntää turvapaikkaa Suomesta hakeneelle ja tilapäistä suojelua hakeneelle henkilölle toimeentulotukena matkakustannukset hänen lähtömaahansa tai kotimaahansa palaamista varten, jos hänelle ole ei myönnetty oleskelulupaa tai jos hän peruuttaa hakemuksensa ja hän vapaaehtoisesti poistuu maasta.

(*poist.*) Turvapaikanhakijalle ja tilapäistä suojelua saavalle ei myönnetä majoitusta varten toimeentulotukea rahana, vaan majoitus järjestetään vastaanottokeskuksessa ja ryhmäkodissa.

Vastaanottokeskus voi myöntää turvapaikkaa Suomesta hakeneelle ja tilapäistä suojelua hakeneelle henkilölle toimeentulotukena matkakustannukset hänen lähtömaahansa tai kotimaahansa palaamista varten, jos hänelle *ei ole* myönnetty oleskelulupaa tai jos hän peruuttaa hakemuksensa ja hän vapaaehtoisesti poistuu maasta.

4 a luku

Ihmiskaupan uhrien auttaminen

25 a §

Auttamisen sisältö

Ihmiskaupan uhreille voidaan järjestää palveluja ja tukitoimia, joihin voi sisältyä tiedotusta, neuvontaa, kriisiapua, sosiaali- ja terveyspalveluja, tulkkipalveluja sekä muita tukipalveluja, majoitus tai asuminen, toimeentulotuki ja muu tarpeellinen huolenpito sekä turvallisen paluun tukeminen. Palveluja ja tukitoimia annettaessa tulee ottaa huomioon ihmiskaupan uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet sekä ihmiskaupan uhrin että palveluja ja tukitoimia järjestävän henkilöstön turvallisuus.

25 b §

Toimivaltainen viranomainen

Ihmiskaupan uhrien auttamisessa toimivaltaisesta vastaanottokeskuksesta säädetään työministeriön asetuksella.

Vastaanottokeskus voi järjestää 25 a §:ssä tarkoitetut palvelut ja tukitoimet

itse tai ostaa ne julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

25 c §

Auttamisen vireille tulo

Esityksen vastaanottokeskukselle ihmiskaupan uhrille annettavista palveluista ja tukitoimista voi tehdä viranomainen, ihmiskaupan uhri itse taikka yksityinen tai julkinen palvelujen tuottaja. Palveluja ja tukitoimia ei kuitenkaan voida antaa vastoin henkilön tahtoa

25 d §

Päätös auttamista koskevien säännösten soveltamisesta

Vastaanottokeskuksen johtaja tekee päätöksen auttamista koskevien säännösten soveltamisesta ja soveltamisen lakkaamisesta siten kuin 3 §:n 4-5 momentissa säädetään.

25 e §

Moniammatillinen arviointiryhmä

Vastaanottokeskuksen johtajan päätöksenteon tukena ja ihmiskaupan uhrien palvelutarpeen arvioimista varten on vastaanottokeskuksen yhteydessä moniammatillinen arviointiryhmä.

Arviointiryhmässä on johtajan lisäksi oltava vähintään yksi sosiaalihuollon asiantuntija ja terveydenhuollon asiantuntija sekä poliisin ja rajatarkastusviranomaisen edustaja. Työvoima- ja elinkeinokeskus asettaa arviointiryhmät kolmeksi vuodeksi kerrallaan kuultuaan lääninhallitusta ja vastaanottokeskuksen johtajaa. Jos arviointiryhmän jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikautensa, hänen edustamansa yhteisö nimeää uuden edustajan. Arviointiryhmän jäsenet toimivat virkavastuulla.

Arviointiryhmän on tarvittaessa kuultava asiantuntijoina kunnan viranomaisia, työsuojeluviranomaisia, työmarkkinajärjestöjä, mielenterveystyön ja lastensuojelun asiantuntijoita ja muuta tahoa, joka on tarpeen ihmiskaupan uhrin auttamiseksi.

Arviointiryhmän tehtävänä on:

- 1) ihmiskaupan uhrin avuntarpeen sekä auttamista koskevien säännösten soveltamisen ja soveltamisen lakkaamisen arvioiminen;*
- 2) ihmiskaupan uhrin sijoittamisen ja palvelutarpeen arvioiminen;*
- 3) ihmiskaupan uhrin turvallisuusriskien arvioimiseen ja turvallisuustoimenpiteiden suunnitteluun ja järjestämiseen osallistuminen; sekä*
- 4) viranomaisten ja auttamisjärjestelmän toimijoiden välisestä tiedonkulusta huolehtiminen*

25 f §

Asioiden käsittely moniammatillisessa arviointiryhmässä

Vastaanottokeskuksen johtaja kutsuu arviointiryhmän koolle. Arviointiryhmä saa käsitellä salassapitosäännösten estämättä yksittäistä ihmiskaupan uhria koskevia henkilötietoja, jos kyseessä oleva henkilö antaa siihen suostumuksensa tai se on välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin, palvelujen järjestämisen tai turvallisuustoimenpiteiden suunnittelun ja järjestämisen vuoksi.

26 §

Edustaminen ja puhevallan käyttö

Pakolaislapselle, tilapäistä suojelua saavalle lapselle tai oleskelulupaa tai turvapaikkaa hakevalle lapselle, joka on Suomessa vailla huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja.

26 §

Edustaminen ja puhevallan käyttö

Pakolaislapselle, tilapäistä suojelua saavalle lapselle, oleskelulupaa tai turvapaikkaa hakevalle lapselle ja ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, joka on Suomessa vailla huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja. Vailla huoltajaa olevalle alaikäiselle ihmiskaupan uhrille tulee aina määrätä edustaja viivytyksettä.

6 luku

Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton henkilörekisterit

34 §

Henkilörekisterit

Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton suunnittelua ja toteuttamista sekä kotouttamista varten tarkoitettuja henkilörekistereitä ovat:

- 1) asukasrekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanottokusten osarekisterit;
- 2) rekisteri pakolaisista (pakolaisrekisteri); sekä
- 3) kuntaanosoitusrekisteri.

37 §

Asukasrekisteri

Asukasrekisteri on automaattisen tietojenkäsittelynavulla tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämistä varten pidettävä henkilörekisteri.

42 §

Tietojen luovuttaminen

6 luku

Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen henkilörekisterit

34 §

Henkilörekisterit

Pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton suunnittelua ja toteuttamista sekä kotouttamista ja ihmiskaupan uhrien auttamista varten tarkoitettuja henkilörekistereitä ovat:

- 1) asukasrekisteri, johon kuuluvat valtakunnallinen osarekisteri ja vastaanottokusten osarekisterit;
- 2) rekisteri pakolaisista (pakolaisrekisteri); sekä
- 3) kuntaanosoitusrekisteri.

37 §

Asukasrekisteri

Asukasrekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämistä sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanoa varten pidettävä henkilörekisteri.

42 §

Tietojen luovuttaminen

Vastaanottokeskuksen johtaja saa antaa salassapitosäännösten estämättä ihmiskaupan uhrin henkilötietoja viranomaiselle taikka auttamista toimeenpanevalle taholle, jos kyseessä oleva henkilö antaa siihen suostumuksensa tai se on välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin, palvelujen järjestämisen tai turvallisuustoimenpiteiden suunnittelun vuoksi.

43 §

Salassapitovelvollisuus

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittavat henkilöt eivät saa ilman pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun maahanmuuttajan tai hänen huoltajansa tai tämän lain mukaan määrätyn edustajan nimenomaista suostumusta ilmaista pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun maahanmuuttajan yksityistä tai perheen salaisuutta ja henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja. Ilmaista ei myöskään saa muuta tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatua tietoa, ellei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna edellä tarkoitettujen henkilöiden tai näiden läheisten turvallisuutta.

45 §

Hallintomenettely

Pakolaisten kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa sekä tilapäistä suojelua saavien vastaanottoa järjestävän on käsitellessään tässä laissa tarkoitettuja hallintoasioita noudatettava hallintolakia.

43 §

Salassapitovelvollisuus

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittavat henkilöt eivät saa ilman pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun maahanmuuttajan tai hänen huoltajansa tai tämän lain mukaan määrätyn edustajan nimenomaista suostumusta ilmaista pakolaisen, tilapäistä suojelua saavan, turvapaikanhakijan tai muun maahanmuuttajan *taikka ihmiskaupan uhrin* yksityistä tai perheen salaisuutta ja henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja. Ilmaista ei myöskään saa muuta tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatua tietoa, ellei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna edellä tarkoitettujen henkilöiden tai näiden läheisten turvallisuutta.

45 §

Hallintomenettely

Pakolaisten kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa sekä tilapäistä suojelua saavien vastaanottoa *ja ihmiskaupan uhrien auttamista* järjestävän on käsitellessään tässä laissa tarkoitettuja hallintoasioita noudatettava hallintolakia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200.